

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Andra kammaren.

Nr 43.

Måndagen den 28 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Ordet lämnades på begäran till

*Svar å
interpellation.*

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Malm**, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens medgivande har herr Hansén till mig framställt spørsmålet, huruvida det vore min avsikt att utverka proposition till nästa års riksdag om anslag till uppförande vid Visby av ett nytt hospital.

Rörande behovet av en dylik åtgärd har interpellanten i huvudsak anført, dels att särskilt den äldre av de två nuvarande hospitalsbyggnaderna vore synnerligen olämplig för sitt ändamål, dels ock att det befintliga antalet vårdplatser vore alltför ringa för Gottlands behov, så att, ehuru Gottland disponerade ett 20-tal platser vid Västerviks hospital, en ständig överbeläggning måste äga rum vid Visby hospital.

Visby hospital med 62 vårdplatser är beläget inom Visby stad. För sjukvården disponeras, som nämnt, två byggnader därstädes. Den äldre av dessa — den nuvarande mansavdelningen — är uppförd under 1780-talet på grundval av en gammal ödebyggnad, som i äldsta tider skall hava varit inrättad till sjukstuga. Den andra — den nuvarande kvinnoavdelningen — är uppförd 1832 såsom lasarettbyggnad och blev, sedan landstinget låtit under åren 1899—1905 uppföra ett nytt lasarett utanför staden, inköpt för statens räkning och aperterad för vård av sinnessjuka.

Jag måste utan tvekan förklara, att lokalförhållandena vid Visby hospital äro långt ifrån tillfredsställande, även om den hygieniska beskaffenheten av den äldre hospitalsbyggnaden efter en del vidtagna förbättringar ingalunda torde vara så dålig, som vissa uttryck i interpellantens framställning kunde giva anledning att förmoda. Frågan om anläggning av ett nytt hospital i Visby har ock sedan länge varit föremål för uppmärksamhet. Härom har från medicinalstyrelsen meddelats, bland annat, följande:

Styrelsen framlade redan 1906 och 1907 för Kungl. Maj:t förslag om den äldre hospitalsbyggnadens ersättande med en nybyggnad å hospitalets nuvarande tomt. Dessa förslag kommo icke till

Svar å
interpellation.
(Forts.)

utförande, men i stället vidtogos en del åtgärder för att sätta den gamla byggnaden i ett mera brukbart skick, varjämte den förra lasarettbyggnaden inköptes och inrättades till kvinnoavdelning för hospitalet.

Sedan Kungl. Maj:t år 1919 bifallit en av styrelsen gjord framställning om bemyndigande att verkställa utredning angående planläggning av ett nytt för Gotlands län avsett hospital invid Visby, inledde medicinalstyrelsen underhandlingar med stadsfullmäktige i Visby angående förvärv av ett å stadens planlagda område, i dess östra del, något norr om Österväg beläget område. Efter det Gotlands läns landsting, på framställning av stadsfullmäktige, den 21 september 1920 för åstadkommande av ett nytt hospital anslagit ett belopp av i ett för allt 25,000 kronor under förutsättning att staden åtog sig övriga kostnader, som ej bestredes av statsmedel, samt att beslutet om hospitalets utförande komme till stånd och dess utförande påbörjades före den 1 januari 1925, förklarade stadsfullmäktige genom beslut den 12 oktober 1920, att fullmäktige vore viliga att överlåta nämnda område samt att utföra och bekosta vissa anordningar för hospitalets förseende med vatten m. m. ävensom att för begränsad tid upplåta mark för framdragande av ett järnvägs-spår till hospitalet under villkor

1) att överlåtelsen av i detta jordområde ingående kyrkojord endast gällde för det fall, att staden på antagliga villkor kunde förvärva dispositionsrätten till densamma;

2) att Kungl. Maj:ts godkännande erhöles å den av upplåtelsen härledda stadsplaneändringen; samt

3) att medicinalstyrelsen medverkade därtill, att vid förflyttning av hospitalet från dess nuvarande plats till nämnda område någon del av lämplig storlek utav det närmast Helgeandskyrkans ruin liggande hospitalsområdet upplåtes till Visby stad, under villkor att detsamma icke bebyggdes.

Sedermåra har medicinalstyrelsen i skrivelse den 21 mars 1921 till stadsfullmäktige meddelat, att styrelsen vore villig medverka därtill, att vid förflyttning av hospitalet sistnämnda område upplåtes till staden under villkor att detsamma för framtiden icke bebyggdes, och anhöll styrelsen samtidigt, att stadsfullmäktige måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av den ifrågasatta överlåtelsen av kyrkojord och ändringen av stadsplanen. De av stadsfullmäktige i anledning härav gjorda framställningarna äro för närvarande under utredning.

Av de sålunda inhämtade uppgifterna samt vad från medicinalstyrelsen i övrigt under hand meddelats framgår, att förberedelserna för uppgörande av förslag om uppförande av ett nytt hospital i Visby icke fortskridit så långt, att ett dylikt förslag kan hinna föreläggas nästkommande års riksdag. Härtill kommer emellertid, att denna fråga enligt min mening måste ses i samband med övriga hospitalsbyggnadsfrågor inom riket.

Under uppförande äro dels två paviljonger för oroliga sjuka vid vartdera av Sätters och Västerviks hospital, för vilka arbeten me-

del redan beviljats av riksdagen, dels ock Hälsingborgs hospital, som enligt senaste socialdepartementet meddelade beräkningar skulle komma att kosta omkring 17,000,000 kronor, varav endast 6,100,000 kronor hittills beviljats; den sålunda beräknade kostnaden torde emellertid med hänsyn till det numera inträffade prisfallet kunna betydligt reduceras. Av innevarande års riksdag har för byggnadsarbeten vid Göteborgs hospital beviljats ett anslag å 307,000 kronor. Men dessutom föreligga hos Kungl. Maj:t av medicinalstyrelsen under de senaste åren avgivna, men riksdagen hittills icke underställde förslag till hospitalsbyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av sammanlagt öfver 17,000,000 kronor, bland vilka arbeten märkas utvidgning av Växjö hospital genom nybyggnader å Kampen för en kostnad av nära 7,000,000 kronor, uppförande av nya paviljonger vid Vadstena hospital till ersättande av de gamla klosterbyggnaderna för en kostnad av öfver 7,000,000 kronor samt dessutom anläggning av en sinnesslöanstalt å Hulfsfreds lägerplats för en kostnad av nära 1,000,000 kronor. Vidare har medicinalstyrelsen under sistlidne mars anhållit, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt styrelsen att med biträde av vissa sakkunniga uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med av ritningar och kostnadsberäkningar åtföljt förslag till en ny, till Strängnäs hospital förlagd specialanstalt för asociala manliga sinnessjuka, vilken hemställan synes mig beaktansvärd, men ännu icke underställt Kungl. Maj:ts avgörande. I detta sammanhang må slutligen erinras, att förslag väckts om ingående av avtal mellan staten samt Stockholms och Göteborgs städer därom att nämnda städer skola beträffande sina invånare helt övertaga sinnessjukvården mot erhållande av viss gottgörelse från statsverket.

Om jag samtidigt nämner, att antalet exspektanter, för vilka plats å hospital icke kunnat beredas, för närvarande överstiger 4,600, torde det vara uppenbart, att frågan om beredande av ett erforderligt antal hospitalsplatser är av den mest trängande natur men också har en sådan omfattning och för sin lösning ställer så stora krav på statskassan, att endast planmässiga åtgärder under en följd av år kunna leda till det önskade resultatet. Jag har också nu för avsikt att anmoda medicinalstyrelsen att, i den mån så lämpligen kan ske, upprätta plan för ett successivt utförande av de byggnadsarbeten, som krävas för fyllande av behovet av vårdplatser vid hospitalen. Därvid böra givetvis de av medicinalstyrelsen redan avgivna byggnadsförslagen, åtminstone såvitt de anses böra komma till utförande under de närmaste åren, omräknas med hänsyn till inträffade prisfluktuationer. Ifrågavarande utredning bör av medicinalstyrelsen avlämnas så tidigt, att den kan läggas till grund för de förslag i ämnet, som skola föreläggas nästkommande års riksdag.

Vad jag anført giver vid handen, att förslag om uppförande av ett nytt hospital i Visby icke torde komma att föreläggas nästa riksdag samt att tidpunkten för framläggande av sådant förslag ej kan bestämmas, förrän resultatet av den nyss omförmälda utredningen föreligger.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Härpå yttrade:

Herr Hansén: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få frambara mitt tack för att han i dag behagat besvara min interpellation. Jag behöver just icke tillägga mycket. Jag skulle emellertid vilja framhålla, att Gottlands avskildhet från fastlandet är en av orsakerna till att hospitalsförhållandena äro så svåra. Jag förstår väl, att det icke är endast på Gottland, som svårigheter förefinnas i detta avseende. Men på grund av öns avlägsna läge är det på Gottland särskilt svårt att få patienterna överförda till fasta landet.

Jag skall blott bedja, att få uttala det önskemålet, att herr socialministern, när utredningen kommit till stånd, måtte giva saken en sådan behandling, att hospitalet så fort som möjligt kommer till stånd.

Herr Gardell: Herr talman! Eftersom herr statsrådet tänker framlägga en utredning angående en nybyggnad för det ifrågavarande hospitalet, skulle jag vilja framföra den önskan, att Visby stad och Gottlands landsting måtte erhålla den tomt, där hospitalet nu är beläget. Både landstinget och Visby stadsfullmäktige hava gemensamt anslagit medel till en ny tomt. De hava stora utgifter och svåra ekonomiska förhållanden; och det skulle kunna beredas både stadsfullmäktige och landstinget en avsevärd ekonomisk förmån, om de i ersättning för den nya tomten kunde erhålla den gamla.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att efter inhämtande av upplysningar från vederbörande utskott blivit genom överenskommelse mellan talmännen bestämt, att gemensamma voteringar komme att äga rum lördagen den 2 nästkommande juni angående de voteringspropositioner, som då vore av kamrarna godkända.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets memorial nr 69 och utlåtande nr 70, andra lagutskottets utlåtanden nr 19, 20 och 29, jordbruksutskottets utlåtanden nr 56 och 57 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

§ 4.

Vidare föredrogos vart för sig konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om avskaffande av allmänna sjukvårdsavgiften och folkskoleavgiften; och

nr 24, i anledning av motioner med förslag till lag om ändrad lydelse av § 1 i förordningen om landsting.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 121, i anledning av väckta motioner om anslag till påbörjande av en jagare.

*Ang. anslag
till påbör-
jande av en
jagare.*

Uti två likalydande, till statsutskottet remitterade motioner, nämligen nr 44 i första kammaren av herr *Clason* och greve *Wachtmeister* samt nr 108 i andra kammaren av herr *Holmgren m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen till påbörjande av en jagare ville å extra stat för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 bevilja ett reservationsanslag å 1,000,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av ovanberörda motioner, till uppehållande av driften vid flottans varv i Karlskrona för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Holmgren*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka de i ämnet väckta motionerna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman, mina damer och herrar! Man kan ju icke med fog påstå, att försvarsrevisionen har visat någon vidare enhällig uppfattning om huru vårt försvar rätteligen bör ordnas. Försvarsrevisionen har emellertid varit enig därom, att ett nybyggnadsanslag för flottans räkning är erforderligt för att därmed bygga fartyg såsom ersättning för den materiel, som genom användning under neutralitetsvakten eller eljest på grund av ålder har blivit försliten, så att den redan måst utrangeras eller åtminstone under den närmaste framtiden kommer att kasseras. Vidare har revisionen kommit till den uppfattningen, att jagaren är en fartygstyp, som bör ingå i vår flotta. Även om revisionen erkänt det berättigade i kravet på ett nybyggnadsanslag och även om revisionen erkänt, att jagare böra ingå i vår flotta, så är naturligtvis därmed icke sagt, att jagaren är den fartygstyp, som först av alla bör ersättas. Man skulle kunna tänka sig, att pansarbåtar eller undervattensbåtar vore i större behov av ersättning. Förhållandet är emellertid det, att år 1927 kommer vår flotta att bestå av fyra pansarbåtar, därav tre tillhörande Sverige-typen. Sedan dessa blivit försedda med nödiga eldninganordningar, komma de att utgöra en typ, som fyller alla de krav, som vi rättvisligen kunna ställa på sådana fartyg. Vi hava åtskilliga undervattensbåtar; men vid samma tidpunkt kommer att i vår flotta ingå endast två jagare.

Mellan de olika klasserna av fartyg inom en flotta måste beträffande styrkeförhållandena alltid en viss proportion vara rådande för att man skall kunna utnyttja alla fartygsklasser samfällt så väl som möjligt. När vi nu inom världens mariner i allmänhet beräkna, att antalet jagare bör göras minst dubbelt så stort som antalet pansarbåtar, inse ju vi lätteligen, att år 1927 en skriande disproportion kommer att råda emellan de olika fartygsklasserna inom flottan. Det

Ang. anslag
till påbör-
jande av en
jagare.
(Forts.)

är denna i ögonen fallande svaghet, som givit marinens myndigheter anledning att under tre år i följd framkomma med förslag om nybyggnad av jagare.

När man skall konstruera ett nytt örlogsfartyg, som nu är fallet, är det för konstruktörerna en bjudande plikt att se till, att man tillämpar alla erfarenheter, som man erhållit av kriget eller annorledes, så att den konstruktion, som framkommer, blir av den allra yppersta beskaffenhet. Vi ha icke råd att hålla oss med många örlogsfartyg, och därför måste vi sörja för att vart och ett av dem, som vi hava, blir av bästa slag. Framför allt måste vi se till, att den jagare, som nu konstrueras, icke blir underlägsen de jagare, som redan finnas införlivade med randstaternas flottor här i Östersjön.

Kriget har givit oss åtskilliga erfarenheter, som vi måste tillgodogöra oss beträffande jagare. Jag skall icke här ingå på militärtekniska förhållanden, huru intressant detta än kunde vara. Jag anser mig icke kunna taga kammarens tid så mycket i anspråk. Men jag vill konstatera, att krigets erfarenhet givit vid handen, att de jagare, som man i framtiden kommer att bygga, måste hava bättre fart än de gamla och dessutom hava starkare och bättre torpeder jämte flera torpedtuber samt ökat artilleri.

Ehuru dessa jagare alltså bliva betydligt större än de jagare, som vi förut haft, bliva de i alla fall i jämförelse med främmande nationers fartyg av samma jagaretyp betydligt billigare att konstruera för oss än för dessa nationer. Förhållandet är nämligen det, att i främmande mariner avser man, att jagarna skola uppträda på motståndarens kuster. De måste således uppträda långt ifrån de egna hamnarna. Därför måste de hava ett stort bränsleförråd och ett stort utrymme för detta bränsleförråd. Därför bli också fartygen större och kostnaderna större. Vi däremot föra en fredlig politik och vi vilja icke ofreda någon. Vår uppgift blir därför att söka få en jagare, lämpad att freda våra kuster, för den händelse någon vill ofreda oss, och att uppträda i farvattnen nära vårt land, där det är jämförelsevis lätt att ersätta bränsleförrådet. Följaktligen kunna också fartygen byggas mindre och därigenom bliva de billigare.

Vi måste dock hålla fast vid, att den jagare, som bygges, måste vara fullt jämförbar med de jagare, som redan finnas införlivade med de flottor, som tillhöra de ännu knappast stabiliserade randstaterna på andra sidan Östersjön.

Vad skulle man kunna pruta på av de fordringar, som jag här framställt som erfarenhetsrön från kriget? Kunna vi minska farten eller kunna vi minska torpedernas styrka, minska deras antal eller artilleribestyckningen? Det är bara en av dessa faktorer, som närmast influerar på ekonomien, och det är farten. Genom att minska farten med tre knop till 32 skulle vi kunna spara en halv miljon kronor. Men då blir fartyget från början underlägset de fartyg, som dessa små randstater besitta. Jag tror för min del icke, att det är en klok marinpolitik att bygga på det sättet.

Jag vill emellertid från denna rent militärpolitiska sida av saken övergå till den ekonomiska. Varför skola vi börja bygga denne

jagare i år och inte invänta det förslag, som sannolikt kommer från Kungl. Maj:t redan nästa riksdag? Det är icke min avsikt med denna motion att söka fresta en redan förut hårt ansträngd budget. Jagaren blir icke dyrare, om vi börja att bygga den i år än om vi göra det först nästa år. Färdigställd kommer den att hava kostat samma belopp.

Ang. anslag till påbörjande av en jagare.
(Forts.)

Jag har angivit mina skäl i motionen, men jag vill ytterligare göra några reflexioner i anknytning därtill. Vi hava för närvarande en undervattensbåt under byggnad. Denna är snart färdig. Nu hava vi en konstruktionspersonal, som är högt kvalificerad, och den kunna vi icke suspendera på ett år till dess riksdagen beviljar nya anslag till konstruktioner. Den finnes, den drager sina löner utan att vi fullt kunna utnyttja dess höga kvalitet. Det inser var och en ganska lätt, att det är omöjligt att slutföra konstruktioner av örlogsfartyg, att göra noggranna kostnadsberäkningar utan att som bakgrund härtill hava ett av riksdagen beviljat anslag. Vänder jag mig till en privat firma för en viss speciell leverans och begär anbud, ger man det ej, när det ej finnes anslag. Man kan giva kostnadsförslag, men det blir aldrig rättvisande.

För marinens konstruktionspersonal är det helt enkelt ett livsbehov att nybyggnadsanslag anvisas, så att man ständigt kan hålla konstruktionsarbetet i gång.

Vidare hava vi våra varvsarbetare i Karlskrona. Jag har redan i remissdebatten i kammaren haft anledning att framhålla deras betydelse för flottan. Enligt en skrivelse från varvschefen i Karlskrona skulle i höst 300 arbetare behöva avskedas vid varvet, därest ej arbete på annat sätt kan beredas dem. Dessa skulle kastas ut som arbetslösa för att få arbetslöshetsunderstöd eller sysselsättas med nödhjälpsarbeten inom en annan yrkesgren i stället för med fartygsbygge, på vilket område de besitta en anmärkningsvärd färdighet.

Vart skulle då denna miljon gå, som jag tillåtit mig föreslå i min motion? Den skulle delvis gå till arbete åt varvsarbetarna, men en betydande del skulle komma ut i allmänna rörelsen och ge ett gott uppsving åt vår industri. Så beräknas, att skrovmaterielen skulle beställas hos någon av följande verkstäder nämligen: Degerfors, Surahammar, Avesta, Domnarvet, Söderfors, Ljusne-Voxna eller Ramnäs. Det rör sig om bortåt 100,000 kronor. Ångpannorna skulle tillverkas vid Storfors, See, Sandviken, Svenska Metallverken, Finspång, Avesta eller Domnarvet. Det rör sig på långt över 100,000 kronor. Kondensorerne skulle tillverkas vid Svenska Metallverken eller Finspång, artilleriammunitionen m. m. vid Bofors och hjälpmaskineriet vid Bergsund eller Luth och Rosén eller ammunitionsfabriken. Sälunda kommer en avsevärd del av dessa belopp att komma ut i den privata industrien. Mellan 80 och 90 % av den sammanlagda kostnaden för bygget gå direkt ut i form av arbetslöner. Man har beräknat, att förutom Karlskrona varvs arbetare skulle mellan 2- och 3,000 arbetare i den privata industrien få sysselsättning, om riksdagen bifaller min motion. De arbetslösa antal var enligt se-

*Ang. anslag
till påbör-
jande av en
jagare.
(Forts.)*

naste uppgifter den 31 mars icke mindre än 43,000. Sålunda skulle ett bifall till min motion nedbringa arbetslöshetssiffran med icke mindre än 5 %. Nu kan man göra en berättigad invändning mot detta resonemang. Om 80 à 90 % gå ut i löner, skulle mellan 8 och 9 hundra tusen kronor gå ut på detta sätt, och för det beloppet föder man icke mellan 2 och 3 tusen arbetare under $\frac{2}{3}$ av ett år. Det behöves mera. Men förhållandet är, att långt mera penningar än 1 miljon kronor komma i rörelse om motionen bifalles. När marinförvaltningen mot bakgrunden av en sålunda beviljad miljon kronor gör upp sina kontrakt, kan den ej göra upp kontrakt om exempelvis $\frac{1}{7}$ av maskineriet utan om hela maskineriet för till exempelvis 2 miljoner kronor. Därav utgå, i mån riksdagen beviljar medel, vissa belopp. När nu en firma behöver sysselsätta sina arbetare, går den med kontraktet till vilken bank som helst och får penningar även under den försiktiga penningpolitik, som nu föres av bankerna. Massor av penningar komma i rörelse, långt utöver 1 miljon kronor. I England, där man ser praktiskt på ekonomiska frågor, hade man för en del år sedan en svår arbetslöshet inom verkstadsindustrien. Man lade då utan att avvakta parlamentets beslut två slagskepp på stapeln och sysselsatte därmed genast 40 tusen arbetare.

Jag skulle vilja sammanfatta de synpunkter, jag anlagt på frågan, och då framhålla, att genom ett bifall till mitt förslag vinner man följande fördelar. Varvsarbetarna få sysselsättning och behöva ej avskedas. Konstruktionspersonalen kan utnyttjas. Vi ge den privata verkstadsindustrien ett gott handtag, som den behöver. Vi ge arbete åt tusentals arbetare inom den privata industrien, i stället för att samma arbetare eljest skulle sitta och ta arbetslöshetsunderstöd eller sysselsättas med arbete, som är dem främmande. Allt detta göra vi, utan att statsverket blir ytterligare betungad med kostnader utöver vad en jagare kostar. Det finnes emellertid en anledning att icke följa motionären. Den anledningen skulle vara, att försvarsrevisionen ansett sig icke beredd att fatta ståndpunkt med avseende å denna typ, som nu under tre år i rad föreslagits av Kungl. Maj:t. Enligt försvarsrevisionens uppfattning skulle det vara önskligt, att kostnaderna nedbringades, och man begär förnyad utredning. Vad skulle en sådan förnyad utredning komma med för nya argument i frågan? De militära myndigheterna ha redan framställt sina erfarenhetsrön och gjort sina kalkyler på grund därav. Nog kunna vi konstruera en jagare billigare. Men den blir därefter. Vi böra fasthålla vid den uppfattningen, att de fartyg vi bygga skola vara lika goda som de fartyg, man bygger på andra håll. Man säger, att denna jagare är för dyr och framhåller, att de jagare vi förr byggt voro billigare. Ingen är snarare att beklaga, att jagaren är dyr, än jag är, men om vi nu skulle bygga jagare likadana som våra gamla, alltså med samma fart, samma storlek, samma torpeder etc., men i övrigt med tillgodoseende av krigets erfarenheter, skulle den komma att kosta nära 6 miljoner kronor. Jag vågar påstå, att den typ, som nu är föreslagen, är så överlägsen den gamla, att den merkostnad, som den kräver, är mer än väl använda penningar. Låt

oss i fråga om den ekonomiska sidan av saken göra en kalkyl, som jag tror, att herrarna skola finna korrekt. Jag har framhållit, att i höst skulle tre hundra varvsarbetare avskedas från Karlskrona varv. Vi ha då tillryggalagt $\frac{1}{3}$ av budgetåret 1923—1924, det återstår $\frac{2}{3}$ eller i runt tal 200 arbetsdagar. Nu har man beräknat, att mellan 2 och 3 tusen arbetare få sysselsättning vid bygget. Låt oss för att vara på den säkra sidan säga, att 2 tusen arbetare bli sysselsatta. Kommer nu detta bygge icke till stånd, ha vi fortfarande 2 tusen arbetslösa. Efter ett arbetslöshetsunderstöd, beräknat till 2,50 kronor per man och dag, går det ju åt 5,000 kronor om dagen för dessa. Vad gör det på 200 dagar? Jo en miljon, eller just det belopp, som jag föreslagit riksdagen att bevilja. Nu säger man, att arbetarna ej få arbetslöshetsunderstöd utan skulle sysselsättas med nödhjälpsarbeten. Då blir det ännu dyrare för det allmänna. Jag tror icke, att någon kan jäva riktigheten av det resonemang, jag fört. Utskottet har icke heller kunnat jäva min motion. Man har kommit med ett annat förslag nämligen att lämna 500,000 kronor till arbeten å Karlskrona varv. Därigenom tillgodoser man en av de synpunkter jag lagt på frågan, men ingen av de övriga. Man gör intet för den privata industrien, ingenting för dess arbetare. Redan på första avdelningen inom statsutskottet fick denna min jagare en grundkänning, och det är ej att undra på, när av första kammarens sex ledamöter i avdelningen icke mindre än fyra tillhöra försvarsrevisionen och måste känna sig förbundna att följa det uttalande, som försvarsrevisionen gjort i fråga om jagarna. Men när vi sedermera kommo i plenum i statsutskottet, körde jagaren ytterligare fast, denna gång på ett nyupptäckt grund, om vilket vi ej haft någon kännedom vid det förberedande arbetet inom första avdelningen. Där framkastades av en av första kammarhögerns representanter den tanken, att denna motion var felaktigt formulerad. Klämmens ordalydelse omöjliggjorde att behandla motionen. Man fäste sig vid det förhållandet, att klämman endast innehåller krav på en miljon kronor till påbörjande av jagaren men ej om 7 miljoner kronor till en jagare. Man skulle alltså kunna bygga vilket fartyg man ville. Nu står dock i motiveringen, vilken jagare det rör sig om, vad den kostar etc., så att det håller ej streck att göra den invändningen, att om man antog mitt förslag, skulle nästa års riksdag vara nödsakad att fatta nytt beslut i frågan. Det gäller här endast 1 miljon till påbörjandet. Hade riksdagen nu beviljat 7 miljoner kronor och därav anvisat 1 miljon kronor för budgetåret 1923—1924, hade riksdagen ändock varit nödsakad att nästa år fatta beslut om en ny anvisning för arbetets fortsättande. Invändningen är alltså icke berättigad, och jag har på högauktoritativt håll förvissat mig om, att så icke är fallet. Jag är övertygad om, att när icke riksdagens talmän vägrat remiss på motionen, så ha de haft en bra mycket klokare uppfattning, en, med deras erfarenhet, mycket mera korrekt uppfattning om gällande praxis, än vad förstakammarledamoten hade, som kom med denna invändning.

Herr talman! Jag vågar påstå, att de sakliga skälen för min

*Ang. anslag
till påbörjande av en
jagare.
(Forts.)*

Ang. anslag
till påbör-
jande av en
jagare.
(Forts.)

motion äro synnerligen starka. Jag överlämnar åt denna kammare att pröva, huruvida de *sakliga* skäl, som anföras *mot* ett bifall, äro ännu starkare, men jag hoppas och tror, att denna kammare aldrig skall låta förleda sig till att av formella skäl fälla ett sakligt starkt förslag, ett förslag som jag vet omfattas med intressa av medlemmar inom åtminstone fyra av riksdagens fem partier, ett förslag som jag vet skulle, om det lyckligen genomfördes, tillfredsställa vida kretsar i vårt land, icke minst den privata verkstadsindustriens arbetare.

På dessa grunder tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till min motion.

I detta anförande instämde herrar *Lindman*, *Nylander* och *Kinmanson*, fröken *Wellin* samt herrar *Jönsson* i Boa, *Winkler*, *Fjellman*, *Lithander*, *Uddenberg* i Varberg, *Olsson* i Broberg, *Leffler*, *Larsson* i Kroken, *Gustafson* i Kasenberg, *Svensson* i Långelanda, *Ros*, *Gustafsson* i Örebro, *Lorichs* och *Holmström* i Gävle.

Herr *Jönsson* i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Herr Holmgren yttrade, att det skulle icke vara dyrare att bygga denna jagare, om vi började i år, än om vi väntade till nästa år, och det kan han ha rätt i, under förutsättning att det verkligen blir jagare av denna typ, som framdeles komma att byggas i Sverige. Men försvarsrevisionen har beträffande denna jagare, som kostar 7 å 7 1/2 milj. kronor, enhälligt uttalat som sin uppfattning att den är för dyr för våra förhållanden. Och jag tror verkligen, att försvarsrevisionen haft ganska starka skäl för sina betänkligheter i detta avseende.

Nu sade visserligen kommandörkapten Holmgren, att när man bygger ett fartyg, bör man väl åtminstone bygga det lika starkt som de fartyg, vilka byggas av andra makter. Men denna princip ifråga om fartygsbyggandet hava vi, som kommandörkapten Holmgren vet, fått avstå ifrån för mycket länge sedan. Vi ha icke alls vågat oss på att bygga till exempel sådana slagskepp, som stormakternas mariner hava, och även beträffande torpedfartyg tror jag icke vi kunna riktigt följa med och tävla med stormakterna. I enlighet med den gamla regeln, att ju dyrare fartygsenheter man bestämmer sig för, desto färre får man av dessa enheter, tror jag sålunda icke heller, att det skulle vara så klokt att nu på en enskild motionärs framställning besluta sig för att bygga en jagare, som skulle kosta 7 å 7 1/2 miljon kronor.

Då kammarens beslut förmodligen kommer att gå i avslagsriktningen, har jag icke precis någon anledning att befatta mig med den formella sidan av problemet, ehuru jag måste konstatera, att det väl aldrig torde tidigare ha förekommit, att en motionär gått tillväga på det sättet, att han föreslagit en statsutgift på 7 1/2 miljon kronor men sedan i motionens kläm begärt ett belopp av endast en miljon kronor. I stället bruka ju herrar motionärer och även regeringen i dylika situationer formulera sina yrkanden på så sätt, att man begär hela summan men att för det kommande året måtte anvisas det och det be-

loppet. Så borde enligt mitt förmenande även herr Holmgren hava förfarit i detta fall, men han tyckte väl, att motionen skulle te sig litet mindre avskräckande, om han blott nämnde ett belopp av en miljon kronor i sin kläm.

Beträffande de kalkyler, som han framlagt i fråga om de kossalt många arbetare, som skulle få sysselsättning, därest man bifulle hans motion, så tror jag verkligen, att man med denna motive-ring kan förorda vilka statsbeställningar som helst, och jag har san-nerligen den åsikten, att om vi vilja gynna industrien och avhjälpa arbetslösheten, så finnes det mera produktiva företag att uppmuntra. Jag tror verkligen icke, att behovet av sådana jagare är så utom-ordentligt trängande i närvarande stund, att man i nuvarande stats-finansiella läge bör giva sig in på att bestämma sig för denna jagare-tyt, ty ytterst gäller det naturligtvis icke en jagare, utan kommen-dörkapten Holmgren torde väl giva mig rätt i, att han själv icke anser marinen ha bruk för endast en jagare av denna typ utan minst en hel division. Och sålunda kommer ett bifall till motionen att absolut säkert draga med sig i släptåg en hel rad av liknande fartyg. Jag anser därför att kammaren i likhet med försvarsrevisionen gör klokast i att avvakta en närmare utredning av detta spörsmål. Ty det kan ju tänkas, ehuru jag erkänner, att jag i detta fall icke tror mer än jämnt på de militära myndigheterna, att om man inskränker sig en smula, skulle man kunna icke så obetydligt nedbringa kostna-derna. Att bygga ett så pass bräckligt fartyg som en jagare för 7¹/₂ miljon kronor, ett fartyg, som det endast behövs ett enda välriktat kanonskott för att sänka i havets djup, det tror jag icke är en hus-hållning, som vi på förslag av enskild motionär, låt vara med den sak-kunskap, som denna motionär har på sitt fackområde, kunna inlåta oss på.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskot-tets förslag. Det tillgodoser ju varvets behov av arbete, så att man icke behöver avskeda dessa 300 arbetare, som herr Holmgren talat om.

Herr Björkman: Herr talman! Jag inser väl, att stora betänk-ligheter kunna hysas mot ett beslut att nu anslå medel till denna jagare, ett beslut, som ju kunde anses vara lösryckt från prövningen av försvarsfrågan i dess helhet. Det synes mig dock, som om om-ständigheter föreligga, som måste borttaga denna tvekan och göra, att beslutet är värt kostnaderna. Dels blir vår flottas försvarskraft otvivelaktigt stärkt. Dels skulle ett dylikt beslut visa hän på en vilja att hålla vårt försvar uppe. Jag tänker nu särskilt på att det finnes omständigheter från det yttersta i dessa dagar, som kunna vara väl värda att lägga på minnet. Jag nämner då först, vad vi alla sett, nämligen den utländske ambassadörens meddelanden i sina minnen häriifrån från världskriget. Det hade ju inom en av de stora maktgrupperna på allvar diskuterats frågan om att beslagtuga vår handelsflotta. Planen kom dock ej till utförande. Vad var skälet härtill? Det var ej vår starka, pris- och lofvärda fredsvilja. Det var ej vårt kulturförsvar. Nej, skälet till avhållandet låg däri, att

*Ang. anslag
till påbör-
jande av en
jagare.
(Forts.)*

Ang. anslag
till påbör-
jande av en
jagare.
(Forts.)

Sverige dock ägde ett militärt försvar, som man ej ansåg sig kunna ignorera. Vad den nu skrinlagda planens utförande skulle inneburi för oss alla här i landet, behöver ej här utsägas. Men vårt militära försvar, enkannerligen vår flotta, som nu håller på att förfalla, var då vår styrka.

Jag vill vidare blott påpeka, och det läsa vi dagligen i våra tidningar om, vad medborgarna i det vapenlösa landet söder om oss få genomleva och dö för. Är då all fara för oss förbi? Å! Visst icke! Europa är fullt av orosanledningar, och ingen diplomati kan garantera, att ej även vi behöva skydda oss, när orosmolnen här eller där urladda sig. Det går en orons känsla igenom en vid tanken på att även vi skulle få böja oss för en utländsk stat, som ej kände några gränser för bruket eller missbruket av sin makt. Den tid kan komma, då även våra intressen kunna hotas på vitala punkter. Vid den tiden skola nog också de utländska diplomaterna sända hem rapporter. Kanske det då kan vara av vikt, att de kunna rapportera, att ännu medan det prövningen av vår stora försvarsfråga pågick, åtminstone så mycket skett, att, fastän vår fredsvilja är orygglig, vår försvarsvilja dock givit ifrån sig ett prov.

Ett sådant prov kan kammaren, herr talman, i dag ådagalägga. Och jag är villig biträda därtill och yrkar därför bifall till motionerna.

Med herr Björkman förenade sig herrar *Olsson* i Berg, *af Ekenstam* och *Eurén*.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Det hade från början varit min avsikt att understödja motionärens hemställan. Jag kan nämligen icke finna annat, än att herr Holmgren såväl i sin motion som i det anförande, han här hållit i dag, framfört goda skäl för det yrkande, han framställt. Då jag likväl vid ärendets behandling i statsutskottet icke understödde framställningen, berodde detta helt och hållet på formella skäl, och dessa skäl anfördes vid överläggningens slut, så att man då i all hast knappt hade tid till något mera grundligt övervägande. Det framhölls, att yrkandet om totalbeloppet borde hava framförts i klämman, och det har också understrukits här av den ärade ledamot av statsutskottet, som nu förordat utskottets hemställan. Men när man sedermera haft tid att utreda saken och funnit, att i motiveringen mycket tydligt angives, vilken typ av jagare som avses och vad totalkostnaderna för samma jagare skulle bli, så vill det förefalla mig, som om det vore att väl mycket skatta åt formella skäl, om man nu skulle taga den omständigheten, att detta icke har framhållits i klämman, till intäkt för ett avslag. Jag har, sedan jag närmare övervägt detta, kommit till den uppfattningen, att de skäl, som varit avgörande för mitt votum i statsutskottet, knappast hålla streck. Skulle det nu vara så, att denna uppfattning delas av kammaren, vill jag härmed tillkännagiva, att jag för min del icke ämnar resa något motstånd, för den händelse kammaren skulle vilja bifalla motionärernas hemställan.

Det är denna min uppfattning, jag velat tillkännagiva. Emellertid vill jag nu icke framställa något direkt yrkande i saken.

Ang. anslag till påbörjande av en jagare.
(Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman, mina damer och herrar! När man erinrar sig behandlingen av anslagsfrågor i övrigt under innevarande riksdag, är det ganska anmärkningsvärt att konstatera den lust, som på vissa håll nu visat sig, att släppa efter på pungen och för ett isolerat jagarbygge bevilja den miljon, som motionären här begärt. Jag har blott inledningsvis velat uttala denna min förvåning, men jag vill också tillägga, att under vissa omständigheter hade jag också kunnat vara med om att bevilja detta anslag, och därmed förhåller det sig på följande sätt. Jag sade det också på avdelningen i utskottet, när denna fråga där förberedande behandlades.

Det spreds på sin tid ut rykten, som icke dementerades, att försvarsrevisionen vid sin behandling av försvarsfrågan skulle ställt sig särskilt sympatisk till tanken, att bereda flottan en proportionellt starkare ställning i vårt försvarssystem, och det spreds vidare ut, att försvarsrevisionen komme att förorda byggandet under nästkommande femårsperiod av vissa torpedfartyg, särskilt jagare. Då det sedermera officiellt meddelades, att försvarsrevisionen icke kunde bli färdig så tidigt, att förslag kunde framläggas till innevarande års riksdag, uppställde sig det spörsmålet för mig: när nu en motion föreligger att bygga en jagare, som försvarsrevisionen för sin del har förordat, kan det då vara något skäl i att gå på avslagslinjen i fråga om denna motion, om man genom ett uppskov med byggandet allenast ett år riskerar, att vissa arbeten på Karlskrona varv måste läggas ner och att en viss arbetarstam, högt fackligt kvalificerad, skulle behöva skingras. Men förutsättningen för ett bifall till motionen var givetvis, att försvarsrevisionen var på det klara med, vilken fartygstyp, som skulle byggas. Men när nu försvarsrevisionens betänkande föreligger, så avslöjas det ju, att försvarsrevisionen bestämt säger ifrån, att den typ, som motionären föreslår, kan försvarsrevisionen icke förorda. Försvarsrevisionen kräver förnyad utredning på denna punkt med hänsyn till nödvändigheten av att avsevärt nedbringa kostnaderna för den jagaretyp, som vi skola bygga. Då ställer sig saken för mig så, att ett bifall till motionen skulle vara att sönderslita enhetligheten i försvarsrevisionens arbete. Den är ju visserligen till en del söndersliten förut, men på denna punkt i fråga om jagartypen synes försvarsrevisionen vara mycket enig om att avstyra den jagaretyp, som motionären begär. Att bifalla motionen skulle då som sagt enligt min mening vara att föregripa försvarsrevisionens förslag, innan riksdagen hunnit taga ståndpunkt till detsamma i det hela. Det skulle, säger jag, vara olyckligt att bryta ut denna detalj och bevilja medel särskilt då det är fråga om en fartygstyp, som av försvarsrevisionen underkänts.

Emellertid har motionären i sin motion på flera ställen mycket starkt betonat — och motiveringen börjar därmed — att vissa avskedanden måste företagas instundande höst på varvet i Karlskrona,

Ang. anslag
till påbör-
jande av en
jagare.
(Forts.)

försåvitt icke anslag anvisas av riksdagen utöver de redan beviljade ordinarie anslagen. Detta har syntts vara ett av huvudintressena i denna motion, och på denna punkt har utskottet tillgodosett motionärens syftemål, och jag tror, att jag kan säga, att vad beträffar Karlskrona varv, som det närmast varit tal om här, tillgodoser utskottets förslag varvets arbetsekonomiska intressen i högre grad, än motionärens yrkande skulle tillgodose dem, om detta yrkande skulle av riksdagen bifallas. Motionärens önskemål har således blivit tillgodosett på denna till synes för honom väsentliga punkt i hans yrkande, och det kan ju ännu en gång, jag vill betona det, icke vara lämpligt att i detta sammanhang genom ett bifall till motionen utan vidare taga ståndpunkt till en viktig detalj i försvarsfrågan, innan försvarsrevisionens betänkande i dess helhet föreligger på kamrarnas bord i ett förslag från regeringens sida.

Jag vill också till slut säga gentemot den näst siste talaren, att från hans sida hördes toner av ungefär samma poetiska innehåll, som spelades upp här omkring 1914. Läget är ju dock icke sådant, att dylika toner skulle kunna vinna resonans just nu. Jag vill för min del icke för ögonblicket taga ståndpunkt till frågan om ordnandet av vårt försvarsväsende; därmed vill jag vänta, till dess försvarsfrågan i dess helhet föreligger till riksdagens behandling, och den torde väl kunna komma upp senast nästa år. Men det torde väl ändå vara klart, att hur oroligt det än är ute i Europa, till exempel i Tyskland, där ententen pressar på, så föreligger ändock icke för oss här i Norden i år eller under den närmast kommande framtiden någon sådan fara, som vi kunna se och peka på och som skulle tvinga oss att i ett slags yrsel träffa ett avgörande, som dock skulle bli av principiell betydelse för sjöförsvarets vidare behandling. Jag tycker icke, att det är riktigt att i detta sammanhang anslå sådana toner i fråga om försvarsfrågans lösning. Jag är övertygad om att ingen av oss alla vill vara med om att lämna vårt försvar åt dess öde. Vi äro nog var och en med om att lösa försvarsfrågan på ett sätt, som, under beaktande tillika av de ekonomiska synpunkterna, tillförsäkrar oss den största tänkbara garanti för vår självständighet och trygghet såsom nation. Vi ha nog var och en denna mening, men den bjuder oss icke att nu bryta sönder försvarsrevisionens förslag för att gå med på motionärens yrkande och bevilja en miljon kronor till byggandet av en enstaka jagare.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr *Kloo* instämde häruti.

Herr **Holmgren**: Jag har begärt ordet för några små repliker. Herr Jönsson i Revinge framhöll, att vi redan för länge sedan frångått den princip, jag hävdade, att våra fartyg skola vara lika kraftiga och goda som deras eventuella motståndares. Men det är nog icke riktigt så, herr Jönsson i Revinge. Vi ha aldrig frångått den principen, men det finns omständigheter i vår säregna kusts beskaffenhet, som göra, att vi på många punkter kunna modifiera de krav, som

man rätteligen bör ställa på fartygen. Så till exempel ha vi pansarbåtar, som äro betydligt mindre än främmande nationers slagskepp. Anledningen till detta förhållande är, att våra pansarbåtar icke äro avsedda att uppträda mot dessa slagskepp. Skulle de en och en uppträda i strid mot slagskeppen, måste de ovillkorligen vara minst lika starka som dessa för att med någon som helst utsikt till framgång kunna bekämpa dem. Den principen kan väl ingen människa anse orimlig, att ett fartyg skall vara lika starkt som det, mot vilket det skall uppträda, för att kunna slå det. Annars blir det ju ingen effekt.

Herr Jönsson i Revinge framhöll vidare, att jag sannolikt icke skulle vara nöjd med en jagare; jag ville ha minst fyra. Jag vore naturligtvis mycket tacksam, i fall jag finge det, men är det så, att vi skola bygga fyra jagare, och riksdagen har råd att bygga ett fartyg av synnerligen god beskaffenhet, under det att man bygger de tre andra av något sämre beskaffenhet, frågar jag de närvarande: vilken fartygsdivision är bättre, den som har ett fartyg, som är starkare än de tre andra, eller den som har fyra lika svaga fartyg? Den divisionen är naturligtvis bättre, som åtminstone har en verkligt förstklassig enhet.

Nu framhöll också herr Jönsson i Revinge, att kostnaderna vore så orimligt höga, och att vi måste nedbringa dem; det vore oklokt att för så många miljoner kronor bygga ett fartyg, som dock kunde förstöras av ett enda kanonskott. Ja, den principen skola vi icke stirra oss blinda på, att vi skola bygga fartyg, som icke kunna förstöras av ett kanonskott. Den principen leder till högst betänkliga konsekvenser. Draga vi ut de fulla konsekvenserna av herr Jönssons resonemang, komma vi därhän, att om vi skola bygga en flotta, skola vi lägga den i Vättern ty där kan ingen komma åt att göra den något ont. En jagare, som kostar 7 miljoner kronor, gör ju större skada på fienden än en, som kostar 6 miljoner kronor. Det är ju fartygens huvuduppgift att förstöra motståndaren och icke att skydda sig själva.

Herr Törnkvist i Karlskrona nämnde, att försvarsrevisionen på det bestämdaste avstyrkt denna typ. Så är icke fallet, och för att konstatera det, behöva vi icke gå längre än till utskottets yttrande över den motion, som jag haft äran framlägga. Där heter det, »att revisionen ställde sig tveksam inför densamma samt ansåge, utan att vilja förorda vare sig den ena eller andra typen, att innan slutligt val träffades, ytterligare utredning borde göras i huvudsakligt syfte att söka nedbringa de enligt revisionens mening alltför höga byggnadskostnaderna». I detta hänseende har jag redan framlagt min ståndpunkt och framhållit, varför en ny utredning ej kan giva något resultat. Vi behöva alltså icke resonera vidare om den saken.

Herr Törnkvist framhöll dessutom, att ett bifall till statsutskottsmaioritetens förslag skulle bättre tillgodose Karlskrona varvs arbetare än ett bifall till min motion. På den punkten har han fullkomligt rätt, men jag har tillåtit mig att icke egoistiskt anlägga lokalpatriotiska synpunkter på frågan. Jag har resonerat så, att

*Ang. anslag
till påbör-
jande av en
jagare.
(Forts.)*

Ang. anslag till påbörjande av en jagare.
(Forts.)

lägga vi till 500,000 kronor kunna vi få 2,000 arbetare i den privata industrien sysselsätta, och de få det då lika bra som våra 300 varvsarbetare. Jag tycker verkligen, att vi icke skola stirra oss blinda på dessa 300, ehuru den punkten för mig varit en av de viktigaste, när jag framkommit med min motion.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde de propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteeringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 121, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 118 ja mot 60 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

Uti en till riksdagen den 16 mars 1923 avlåten proposition, nr 173, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen dels medgiva, att svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen finge, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen bilagt kontraktsförslag angåves, av statsmedel beviljas ett lån å 4,500,000 kronor, dels ock, vid bifall härtill, av sagda belopp såsom anslag å riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning anvisa 3,000,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) medgiva, att svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen finge av statsmedel beviljas ett lån av 1,500,000 kronor, att utgå med 1,000,000 kronor den 1 juli 1923 och 500,000 kronor den 1 juli 1924 på de huvudsakliga villkor i övrigt, som innefattades i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 16 mars 1923 intagna förslaget till

överenskommelse mellan svenska staten och svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen, dock med följande ändringar, nämligen dels beträffande de i § 4 av denna överenskommelse omförmälda säkerheterna för banklån, att dessa säkerheter skulle avse för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 ett banklån av 1,350,000 kronor jämte ränta, var-efter nämnda belopp finge minskas med 150,000 kronor varje år, dels ock i fråga om den i § 5 av samma överenskommelse angivna royaltyn till aktiebolaget Isfjorden—Belsund, att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att såsom villkor för statslånet föreskriva ytterligare inskränkning i rätten till sådan royalty; samt

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

b) för beredande av nämnda statslån såsom anslag i riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning under rubriken låneunderstöd anvisa 1,000,000 kronor att utgå av låne-medel.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius, Lamm, C. Petrus V. Nilsson, Hallin, Rydén, Olsson* i Kullenbergstorp, *Olofsson* i Digernäs och *Osberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition; samt

av herr *Carl G. Ekman*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Törnkvist** i Bjuv: Herr talman! När vi behandlade denna fråga 1921, befann jag mig på reservanternas sida, enär jag ansåg, att en åtgärd från statens sida för att bisträcka detta kristidsbolag icke kunde hava någon betydelse för vårt land. Det visar sig nu, att statsutskottet i viss mån biträtt Kungl. Maj:ts proposition i ärendet och vill, att riksdagen skall bevilja ytterligare 1 1/2 miljoner kronor. Man frågar sig, hur detta bolag använt de 2 miljoner kronor, som det erhöi av staten 1921. Jag tänker mig, att om bolaget haft en förnuftig och sakkunnig ledning, skulle dessa miljoner ha använts för att nedbringa produktionskostnaderna på de stenkol, som brytas där uppe. Så har emellertid ingalunda varit förhållandet, utan dessa pengar ha, enligt vad det synes uteslutande åtgått till att betala bolagets gamla skulder. Hade bolaget i stället använt medlen för en rationell drift på Spetsbergen, som utskottet ifrågasatt skulle bli förhållandet, skulle vi hava haft en tillförlitlig statistik över huruvida detta företag skall kunna löna sig i framtiden. Med hänsyn till det sätt, varpå detta bolag hittills skötts, har jag icke något förtroende till att det i fortsättningen skall kunna driva en vare sig för bolaget eller för staten lönande verksamhet.

Utskottet har ju nu biträtt en av kommerserådet Sidenvall utarbetad plan för ett nytt arbetssätt på Spetsbergen. Jag känner personligen kommerserådet Sidenvall och har mycket stort förtroende för hans sakkunskap på dylika områden, men jag vågar likväl ifrågasätta, huruvida han icke i sin utredning kommit med alltför sangviniska uppgifter. Här hava i det alternativ, som utskottet föreslår, att riksdagen skall bifalla, upptagits några nya bostads-

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

byggnader, men när man ser på detta alternativ, finner man, att herr Sidenvall räknar med att bostäder med ett rum och kök skola kunna byggas för 5,000 kronor där uppe. Man kan ha starka skäl att betvivla denna uppgift, när man vet, att den enkla chefsbostad, som är byggd där uppe, och som kanske de flesta av kammarens ledamöter varit i tillfälle att se, åtminstone på skioptikonbilder, kostat över 100,000 kronor. Hur tror man då, att man skall kunna bygga arbetarbostäder med ett rum och kök för 5,000 kronor? Jag menar, att om kommerserådet Sidenvalls beräkningar i övriga delar äro så haltande, som de enligt mitt förmenande i detta hänseende äro, finnes det ingen utsikt för att bolaget skall kunna driva sin verksamhet på ett för vare sig bolaget eller staten gagneligt sätt. För min del tror jag även, att sedan bolaget under alla dessa år skötts så dåligt, måste man mycket starkt betvivla, att nu någon förbättring skall åstadkommas genom införande av vissa maskinella anordningar och dylikt. Enligt de uppgifter jag fått av personer hemma i min egen kommun, som arbetat där uppe, hava under åren 1920 och 1921 arbetskostnaderna för stenkolsbrytningen varit 4 kronor 20 öre i pelare och 5 kronor 10 öre på fast brott, och för transportererna har utgått en avlöning av mellan 2 kronor och 3 kronor 50 öre per lass. Det är alldeles orimligt. Skulle vi i de skånska gruvorna som bearbetats i över 40 år, använda oss utslutande av sådan mänsklig arbetskraft, skulle det vara absolut omöjligt för bolaget att kunna taga upp en enda hektoliter stenkol och kunna sälja den. Men även om herr Sidenvalls beräkningar skulle hålla streck, finnes enligt mitt förmenande ingen möjlighet att kunna nedbringa produktionskostnaderna på Spetsbergen till sådana belopp, att man kan konkurrera med de engelska stenkolen.

Utskottet har naturligtvis även haft en annan synpunkt, och det är, att om det skulle bli några krigiska förvecklingar, skulle vi ha tillgång på kol och vara oberoende av den utländska kolmarknaden. Om vi se på denna karta, skola vi finna, hur lätt det skulle vara både för England och Ryssland och för övrigt för vilken makt som helst att stoppa dessa transporter, vilka endast kunna pågå under cirka 3 månader på sensommaren. Det vore en enkel sak för dem att stoppa denna transport från Spetsbergen till Sverige. Ur den synpunkten bör kammaren heller icke gå på ett bifall till det förslag, som statsutskottet framställt. Jag skall villigt erkänna, att det resultat, som utskottet i detta fall kommit till, är bra mycket bättre än Kungl. Maj:ts förslag. Med tillämpning av alternativ III. enligt vilket man skulle ytterligare öka driften till 200,000 ton om året.

Då jag ser på detta alternativ, som ligger till grund för utskottets utlåtande, finner jag att det är alldeles orimligt med de prestationer, som fordras av arbetspersonalen. Då man tittar på t. ex. den posten, som heter »personal- och avlöningslista, befäl», finns det icke mindre än 16 tjänstemän i underbefälsgrad och under gruppen »ekonomipersonal och förrådspersonal» samt »kraftstation och verkstad» 44 stycken, så att det blir 60 stycken, under det att hela

personalen icke uppgår till mer än 251 stycken. Jag kan icke, med den kännedom jag har om förhållandena vid en gruva och arbetet där, förstå, att det skall vara nödvändigt att ha en arbetschef och en underingenjör, och att det sedan skall vara två gruvfogdar med två fogdebiträden. Hos oss är det en gruvingenjör, som tillika är chef, och har man en duktig karl sköter han det säkerligen lika bra som en arbetschef. Nu förmenar jag, att resultatet blir såsom hittills en arbetschef och en gruvingenjör, som icke äro vuxna sina uppdrag. Jag tror, att det skulle bli mycket bättre om det bleve en riktigt duktig ingenjör och dugligt underbefäl, som skulle sköta detta. Det är vidare föreslaget, att man skall inköpa maskiner med mera, och att dessa kostnader för nyanläggningar för den maskinella driften skulle uppgå till 638,000 kronor. Man har emellertid skäl att starkt betvivla att det skall stanna vid den summan, när man icke tager hänsyn till den beräkning, som kommerserådet Sidenvall gjort. Även skulle det anskaffas s. k. skakrännor, däri kolen skulle transporteras till huvudvägarna, som vi bruka kalla det. Jag har icke det minsta förtroende för dessa maskinella anordningar på den grund, att, när kolstyckena komme att fastna i en sådan anordning, skulle hela apparaten stanna. För varenda meter, man förskrämmar, skulle hela maskineriet flyttas längre fram för att kunna få utrymme att bakom lägga skiffer och annat, som är odugligt. Jag tror icke, att dessa anordningar lämpa sig däruppe på Spetsbergen. För övrigt har jag ett mycket stort misstroende till hela denna industri, dels av det skälet, att jag icke tror, att det blir någon ekonomisk fördel för staten att satsa mera pengar, och dels därför att jag anser, att det icke har den ringaste betydelse, när man aldrig kan nedbringa produktionskostnaderna till en sådan ståndpunkt, att man kan konkurrera med de engelska stenkolen. Om i vårt land skulle inträffa förvecklingar med utlandet, kan denna transportled stoppas utan det ringaste besvär av en utländsk krigsmakt.

Det är av denna anledning, som jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Osberg: Herr förste vice talman, mina herrar! I likhet med den föregående ärade talaren måste jag erkänna, att jag tycker, att denna framställning är av den art, att man icke utan vidare kan gå med på densamma. Jag har därför gått med dem, som yrkat avslag i denna fråga.

Tillkomsten av denna kolbrytning på Spetsbergen har naturligtvis huvudsakligen berott på den omständigheten, som framkommit under kriget, att man skulle, såsom man sade, skydda sig för den eventualiteten, att icke kunna få kol vare sig från England eller Amerika. Detta resonemang kan ju ha en viss betydelse, men med det

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

läge, som Spetsbergen har, tror jag icke, att man kan till fullo lägga den synpunkten på denna fråga. Och för övrigt gäller det ju icke för oss såsom för andra länder t. ex. Holland och England, vilket starkt framhölls vid frågans behandling i utskottet, att dessa utlagt så mycket kapital för att säkerställa sina kolbehov. Det är helt naturligt, att dessa länder, som icke ha vattenfall och icke heller någon annan bränsletillgång, måste taga sikte på kolet såsom det huvudsakliga bränslet och såsom kraftenergi. Om det nu skulle bli så olyckligt, att vi för någon kortare tid skulle bli avstängda från att erhålla utländskt bränsle, kan detta likaväl framställas inom landet. Vi ha ju stora skogstillgångar och dessutom en oerhörd massa av torvmossar. Det är icke värt att här konstruera upp någon fara på ljusan dag. Jag är säker på att när det kapital, som statsutskottet förordat, är förbrukat, kommer bolaget ytterligare med större krav. Jag sade vid utskottsbehandlingen, att om det varit meningen, att detta varit själva slutsumman, skulle jag icke haft någonting emot förslaget, utan jag skulle sträckt mig till och med så långt, som man gör i Kungl. Maj:ts proposition. Jag känner till huru förhållandena bruka gestalta sig. När dessa pengar voro förbrukade, har man kommit med nytt krav och sagt, att nu har staten lagt ut så och så mycket för att rädda det hela och därför måste Ni fortsätta. Jag tror icke, att det är av någon nationell betydelse, att man behöver hålla på att fortsätta med denna saken.

Vi kunna tänka oss, att man skulle, såsom herr Ekman troligen ville — han har visserligen endast avgivit en blank reservation, men jag säger detta på grund av hans resonemang i statsutskottet, och jag vet icke om någon kommer att framföra hans ståndpunkt här eller ens framställa något yrkande i den riktningen — nedlägga driften och där uppe hava en vaktpersonal och endast behålla äganderätten till gruvorna. Detta är enligt mitt förmenande ännu värre än att fortsätta driften, just därför att den, som har någon kännedom om att behålla och skydda maskiner, isynnerhet i ett sådant klimatiskt läge, som här är fråga om, vet, att de rosta ned på kort tid. Det skulle blott vara att helt och hållet kasta bort pengarna i onödan.

Jag skall i alla fall icke gå vidare in på denna fråga. Den föregående talaren har på ett fackligt sätt berört den, och jag skall därför fatta mig kort. Med de kommunikationsmedel, som man har och med en utökning av den svenska flottan är det helt naturligt, att man aldrig kan komma ned under den prisnivå i normala tider beträffande kolkostnaderna, som man kan påräkna från de kolproducerande länderna. Jag sade även i statsutskottet: Låt oss då lägga ned våra slantar på att utbygga våra vattenfall, ty det — tror jag — vore en bättre politik än att kasta ut dessa belopp på Spetsbergen med dess ovanligt oförmånliga läge, varigenom man blott kan vistas en kort tid däruppe på grund av de klimatiska förhållandena. Jag tror, att det skulle vara av ringa betydelse. Jag skall därför, herr förste vice talman, be att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr Leffler: Herr talman, mina herrar! Jag råkar bli den tredje i ordningen, som kommer att yrka avslag på utskottets förslag, och jag skall därför be att få med några ord förklara anledningen, varför jag kommit till sådant resultat.

Denna affär, svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen, har ju såsom redan föregående talare påpekat fått en sorts nationell betydelse, och jag har även för min del i det längsta velat anlägga en sådan syn på denna fråga. Numera har jag dock, tyvärr säger jag fullt och gärna, måst frågå denna uppfattning, då jag nämligen i detta sammanhang, då fälten ligga utanför Sveriges gränser, utgått ifrån att den »nationella betydelsen» endast är utav värde i den mån, innehavet av dessa kolfält kunnat medföra ekonomisk vinst, men sedan jag kommit till den uppfattningen, att så icke kan bliva fallet, har jag måst, som sagt, släppa den tanken. Jag kan nämligen icke anse, att det ligger något nationellt i att i svensk ägo befinna sig några kolfält på Spetsbergen — de må vara aldrig så rika — så länge det ej kan med fullt tillförlitliga kalkyler visas, att dessa kol kunna levereras här hemma till priser, som med framgång kunna tävla med konkurrerande kolproducerande länder, och sådana kalkyler ha, enligt min bestämda uppfattning, hittills icke blivit framlagda.

Vad studiet av de olika utlåtanden, som bilagts den kungl. propositionen, och å vilka utlåtanden denna är byggd, visar det sig, att de faktorer, som priskalkylerna huvudsakligast bygga på, bland annat äro dels att kolarbetarnas i England löner för närvarande äro alltför låga och därför med säkerhet väntas att avsevärt höjas, och dels att kolpriserna kunna beräknas att stabiliseras ut en siffra, som under alla förhållanden kommer att ligga *högre* än de i kalkylerna beräknade d. v. s. kronor 23:50 per ton vid brytning av 200,000 ton och kronor 24:55 vid brytning av 100,000 ton, allt cif. svensk hamn. Håri är då inräknat ränta å lånemedel, men ej å aktiekapitalet.

Vad då först arbetslönerna beträffar, synes man utgå ifrån såsom ett faktum, att levnadskostnaderna i England *icke* komma att sjunka vidare utan stanna vid en prisnivå, som ligger cirka 80 % över 1914 års priser. Huruvida detta antagande är riktigt, kan jag icke säga. Jag vågar dock påstå, att byggandet av en kalkyl på sådana förutsättningar som dessa måste anses vara mer än djärvt. Jag tillåter mig i detta sammanhang lämna den upplysningen, att jag i en privatskrivelse från en av de större kolfirmorna i Glasgow blivit meddelad, att något missnöje för närvarande ej förefinnes bland arbetarna över det nuvarande avlöningssystemet, samt att ingen anledning därför finnes att förvänta några lönestrider. Ligger anledningen kanske däri, att levnadskostnaderna i England — Spetsbergskalkylen till trots — redan börjat sjunka? Som bekant utgå avlöningarna vid de engelska kolgruvorna numera enligt arbetsavtalet 1921 på basis av driftens ekonomiska resultat, och är det alltså i stort sett marknadspriset, som bestämmer lönerna och icke tvärt om, varmed man emellertid i kalkylen för spetsbergskolen har räknat.

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Vad åter kolprisernas stabilisering beträffar, äger det sin riktighet, såsom utskottet mycket riktigt anför, att man för närvarande kan räkna med ett pris av 33 å 35 kronor per ton cif. svensk hamn, och otvivelaktigt skulle man med sådana priser kunna göra en god affär på spetsbergskolen, om man utgår ifrån att de i bolagets kalkyler angivna priserna äro tillförlitliga. Jag tillåter mig emellertid här upplysa kammaren om, då detta ej framgår av utskottets betänkande, att detta höga pris kronor 33—35 är en *direkt* och uteslutande följd av stora kolstrejker i England och Amerika samt och framför allt av situationen i Ruhr, samt att kolpriset före den franska invasionen i Ruhr nått ner till cirka 27 kronor per ton. Priset på kol har sedan kriget — under vilket det varit uppe i till och med cirka 300 kronor per ton — hastigt gått ned, och ingen kan bevisa vare sig att botten var nådd med kronor 27 eller att priset skulle stanna där, då ovannämnda situation inträffat, som åter drev det i höjden. Om man betänker, att förkrigspriset var cirka 15—16 kr. per ton, torde det väl vara väl djärt att antaga, att prisstabilisering skall inträffa vid cirka 27 kronor, vilket ju är förutsättningen i spetsbergsbolagets kalkyler. Man torde därför göra klokt i att räkna med betydligt lägre siffror, när en gång normala förhållanden inträffa, ty lika väl som andra stora stapelartiklar efter kriget snabbt närmast sig fredsnivån, ja, i vissa fall till och med understigit densamma, så finnes ingen rimlig anledning antaga, att kolpriserna skola härifrån ensamma utgöra ett undantag. Jag skall såsom betecknande för detta nämna, att beträffande koppar var priset år 1913 kronor 1,222 per ton, i mars 1922 kronor 977 samt i januari 1923 1,103. Visar ej detta en avsevärd nedgång under den gångna tiden? Beträffande bomull var priset år 1913 kronor 117 per 100 kg., i april 1921 kronor 112, vilket emellertid ju under år 1923 stigit till 250 kronor. Vidare har i varje fall detta pris avsevärt gått ned under de sista månaderna. Beträffande ull var priset år 1913 kronor 332 per 100 kg., augusti 1921 kronor 301 och januari 1923 kronor 453 samt å gummi år 1913 kronor 740, i juni 1922 kronor 156 och i januari 1923 kronor 245. Alltså, flera av dessa stapelartiklar kan man märka ha närmast sig fredspriset rätt hastigt och i vissa fall även understigit detsamma, men beträffande kolen antydes det vara uteslutet, att så skall bli förhållandet.

Vidare måste det framhållas, att de i kalkylen angivna siffrorna för frakter äro något för låga, då ej tillräcklig hänsyn tagits vare sig till tillgång av tonnage under normala förhållanden eller till de svårigheter, som förhållandena uppe i ishavet måste orsaka. För att säkerställa en någotsånär tillräcklig skeppningstid bjuder försiktigheten i övrigt, att kostnaderna för isbrytning, under en del av denna tid medräknas. Även försäkringspremien för fartyg och last måste beräknas till en något högre avgift. När så även hänsyn måste tagas till de ogyvnasamma arbets- och levnadsförhållandena uppe vid Spetsbergen, vilka förhållanden enligt min mening alltid måste utgöra ett visst osäkerhetsmoment i en regelbunden drift, att vidare skeppningstiden är begränsad till knappa tre månader, och att inte

ens dessa äro säkra, så har jag, när alla dessa ogynnsamma faktorer sammanräknas, kommit till den bestämda uppfattningen, att hela detta företags ekonomiska möjligheter äro så utomordentligt ovissa, att statens ekonomiska hjälp icke mer bör lämnas utöver vad som redan blivit gjort. Jag stärkes så mycket mera i denna min uppfattning, som det synes vara otvivelaktigt, att privatkapitalet helt och hållet drager sig undan, vilket säkerligen icke vore fallet, om det vore en affär, som man trodde på. I vårt nuvarande statsfinansiella läge måste med hänsyn till våra tyngande skatter verkligt tungt vägande skäl kunna åberopas för en statsutgift av detta slag. Sådana skäl ha emellertid icke, såsom jag förut sökt påvisa, kunnat anföras, och är det under sådana förhållanden bättre att stoppa i bäcken än i ån. Eller med andra ord: *Man skall ej kasta goda pengar efter dåliga!*

Vad slutligen utskottets förslag beträffar att endast anvisa 1,5 miljoner av de begärda 4,5, så är jag icke övertygad om nyttan av ett sådant förslag. Jag tror tvärt om att dessa penningar bliva till ingen nytta, ty däri ger jag vederbörande rätt, att enda möjligheten för bolaget att kunna bära sig är, att omsättningen ökas, men detta kan självfallet icke ske med den relativt obetydliga summa, som blivit föreslagen. Det är med dessa ord, herr talman, som jag velat motivera mitt yrkande om avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag och bifall till den vid utskottsförslaget fogade reservationen, som framförts av herr Kvarnzelius m. fl.

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Herr talman! Det är alldeles uppenbart, att i en fråga som denna många av riksdagens ledamöter skola vara synnerligen ovissa och ha svårt för att taga ställning till frågan. När jag i fjol vid denna tid ombads att deltaga i den utredning, som verkställdes ifråga om Spetsbergen, måste jag årligt erkänna, att jag var synnerligen skeptisk mot fortsatta kapitalinsatser. Jag hade en känsla av att det måhända vore bättre att lägga ned det hela och att draga de svenska intressena från kolfälten. Men under utredningens gång och när man kom fram till de slutliga siffrorna, som man lyckats skaffa, kom jag tillika med övriga utredningsmän till den uppfattningen, att de övervägande skälen talade för bifall. Den, som verkställt den tekniska utredningen, har varit en framstående fackman, och som kommit till den bestämda uppfattningen, att avgörande skäl voro för bifall.

Jag har tillåtit mig att sätta upp en karta för att införa de av kammarens ledamöter, som icke förut varit i tillfälle att se fältens belägenhet, visa, huru det tar sig ut. Här har spetsbergsbolaget ett område, det största, och här ett andra, här ett tredje och här ett fjärde. Här är Sveagruvan, som är den värderikaste, och där brytning för närvarande pågår. Endast inom det fält, där brytning begynt, finnes på en sträcka in i berget av icke mer än tio kilometer mellan 400 och 500 miljoner ton kol, varav omkring 200 miljoner ton ligga i en flöts, som är den mest brytningsvärda. När man ser, att det finns så väldiga naturrikedomar samlade på ett så litet om-

Ang. län till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

råde som här, måste man redan härav, frånsatt allt annat, säga sig, att man dock allvarligt måste taga under överbägande att bibehålla dessa fält i svensk ägo.

Utom det svenska fältet finnes på Spetsbergen ett stort norskt och ett holländskt fält. Utskottet säger i sitt utlåtande, att det genom inhämtande av upplysningar fått bestyrkt en uppgift i tidningspressen, att holländska staten har lämnat det holländska bolaget en garanti för ett lån på sex miljoner gulden, med nuvarande kurs i svenskt mynt ungefär nio miljoner kronor. Det holländska bolaget skall sålunda nu sätta i gång med ökad brytning, ehuru dess område är mycket litet.

Jag skulle även vilja peka på ett annat förhållande. Kolflötsen vid det nu bearbetade svenska fältet lutar mot havet och går ned på djupet för att åter höja sig vid det holländska fältet.

Den förste ärade talaren här idag, herr Törnkvist, är ju, eftersom han är kolgruvarbetare, mera sakkunnig på detta område än jag. Jag känner för min del icke mera till kolbrytning än vad jag sett på Spetsbergen. Det borde väl dock väcka hans eftertanke, att här uppe är kolgruvan så torr, att man måste forsla in i gruvan snö och is för att få luften fuktig. I den norska gruvan inträffade även en explosion, som krävde, vill jag minnas, icke mindre än 22 människoliv. I den svenska gruvan finns det, som sagt, icke en tillstymmelse till vatten, utan luften är för torr. Om jag icke minns fel, får man däremot ur de skånska gruvorna hämta ur jorden mångdubbelt så mycket vatten som kol. Jag tycker, att redan den omständigheten, att man vid de skånska gruvorna måste hämta upp ur gruvan vatten till sådan mängd, att det väger mångdubbelt mera än kolet, men att man vid denna gruva måste se till att få luften fuktig, måste stämma till eftertanke om brytningsförhållandena.

Experter, som undersökt Spetsbergsgruvorna, ha framhållit, att det knappast på jorden finns några ur brytningssynpunkt bättre gruvor. Vid Sveagruvan ligger kolflötsen så till, att brytningen kan ske på en nivå av c:a 75 meter över havet, och kolet forslas sedan på en linbana ned till kajen, kan man säga, nästan av egen tyngd. Det är sålunda icke här fråga om att lyfta upp kolet ur jordens innandömen som ur de skånska, engelska och tyska gruvorna i allmänhet. Kolet ligger här på ett berg.

Då vi alltså vid Sveagruvan ha en kolflöts, som i genomsnitt håller 1 meter 6 decimeter rent kol — det förekommer ju några variationer; när jag var där uppe, mätte vi på ett ställe 11 decimeter och på två andra över 2 meter, men det är, som sagt, i genomsnitt över 1,5 meter — och då därtill kolet ur brytningssynpunkt är så väl beläget, måste man säga sig, att saken tål vid att allvarligt diskuteras.

Detta var sålunda en av förutsättningarna. Den andra är frågan om kvaliteten. Denna har ju föranlett mycket klander och mycken kritik, och det berodde närmast därpå, att de första laster, som kommo till Sverige, voro dåliga. Detta berodde i sin tur på två olika omständigheter. Det berodde i första hand därpå, att brytningssynpunkten

var primitiv, så att kolet i alltför hög grad blev söndersmulat vid själva brytningen, och att det dessutom följde med lera och skiffer i alltför stora mängder. Man sorterade icke ordentligt, så att det följde med en del produkter med sämre bränslevärde än kolet själv ägde. Detta har varit den ena anledningen. Den andra har varit den, att kolen ha en särskild egenskap vid eldning, och som framför allt i stationära ångpannor medfört vissa svårigheter, innan man vant sig vid att elda med dem.

Vad beträffar själva kolens kvalitet, fränsett dessa olägenheter, har det visat sig vid laboratorieförsök, att Spetsbergskolen äro jämförliga med goda engelska stenkol. Statens järnvägars undersökning har även visat, att Spetsbergskolen äro fullt jämbördiga med goda engelska kol. Vid försäljning måste man emellertid sätta ned priset å Spetsbergskolen något under de engelska, därför att de förra slagga mera och äro svårare att arbeta med. Man har sålunda att räkna med viss reduktion av priset, i värsta fall upp till 10 procent.

Enligt de sakkunnigas mening — till de sakkunniga räknar jag då främst kommerserådet Sidenvall, vars kompetens såsom framstående gruvman ingen lär kunna bestrida — måste man övergå till maskinell brytning. Gör man detta, komma kolen icke längre att bli så stybbiga, och de komma därför att få en mycket högre kvalitet. Vidare måste de bättre sorteras, och vid den brytning, som pågått under vintern, har man också arbetat efter den linjen, att sådan sortering äger rum. Vad själva brytningen beträffar, har den hittills gått till på det sättet, att man skjutit loss kolen med sprängämnen. Man förstår ju att när man på det sättet skall skjuta loss kolen, komma de att smula sönder. Har man återigen förskrämningsmaskiner måste det visserligen även förekomma sprängningar, men det sker i så fall i mycket obetydlig omfattning och kolen tagas loss i större stycken.

Nu sade herr Törnkvist i sitt anförande, att han var tveksam, om det vore lämpligt med de av de sakkunniga föreslagna förskrämningsmaskinerna och skakrännorna för kolens transport. Jag tillåter mig att häremot påpeka, att vid de norska gruvorna på Spetsbergen, har man just dessa nu föreslagna brytningsmetoder. De ha där förskrämningsmaskiner och skakrännor, precis samma system, som man har föreslagit för Sveagruvan. Resultatet har där varit synnerligen gynnsamt. En förskrämningsmaskin har också arbetat vid Sveagruvan sedan i fjol höstas, och den har visat, att de kalkyler, som kommerserådet Sidenvall har gjort upp, icke äro alltför optimistiskt tilltagna, utan att resultatet till och med varit nästan bättre än vad kalkylerna visa.

Att skakrännorna skulle vara olämpliga, förstår jag icke, då de användas vid utländska kolgruvor. Var och en förstår ju, att med det klimat, som råder vid Spetsbergen, och med de höga arbetslönerna, måste det vara en grundförutsättning, om det skall kunna bli brytning i framtiden, att den mänskliga arbetskraften inskränkes till det minsta möjliga, och att maskinkraft användes i den största möjliga utsträckning. Det föreliggande förslaget går just nu ut på

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Ang. län till
svenska sten-
kolsaktiebo-
laget Spets-
bergen.
(Forts.)

att den mänskliga arbetskraften skall ersättas med maskinell arbetskraft, så långt det är möjligt.

Nu har det under diskussionen framförts mycket skarpa anmärkningar emot förslaget, och jag medger, att man naturligtvis kan ställa sig tveksam till detta förslag. Jag skall emellertid försöka ange de synpunkter, som ha gjorts, att jag har funnit de övervägande skälen tala för bifall.

Enligt de kalkyler, som de sakkunniga ha uppgjort, skulle man, med det förslag, som propositionen förordar, kunna ha Spetsbergskolen i Göteborg för omkring kr. 22,65 per ton, och med det förslag, som utskottet förordar, skulle de bli ungefär kr. 1,90 dyrare. Den första frågan är då den, om detta är ett kolpris, som motsvarar vad man kan sälja kolen för i en framtid. Ja, därom kan ingen säga något bestämt i dag, men, såvitt man kan döma av de utländska experternas uttalande, bör det vara ett kolpris, som är hållbart för framtiden. De engelska, amerikanska och australiska gruvexperternas uttalande gå i den riktningen, att de icke tro på någon sänkning av kolpriset under vad som gällde i fjol höst. Kolet stod då i Göteborg till 26 à 27 kronor per ton. Dessa uttalanden baseras därpå, att levnadskostnaderna och prisnivån för materiel i allmänhet ökats i England med mer än vad arbetarna erhållit i löneökning. Gruvarbetarna äro sålunda i förhållande till andra arbetares lönenivå underkompenserade. Det är därför dessa experters mening, att då det blir ett förbättrat konjunkturläge, komma Englands kolgruvearbetare att kräva samma kompenserings för de ökade levnadskostnaderna som övriga arbetare. Man har därav dragit den slutsatsen, att någon sänkning av kolpriset under vad som gällde i fjol höst knappast vore att räkna med. Se vi å andra sidan på brytningskostnaderna vid Sveagruvan, har det förefallit de sakkunniga, som om dessa tvärtom låge vid toppunkten. Man har utgått ifrån löner, som innebära mer än full kompensation för dyrtiden. De löner, som för närvarande utgå, utgöra omkring 22 à 23 kronor per skift, och man anser icke, att det bör föreligga någon anledning att tänka sig, att de skola behöva höjas.

Jag medger, att den post i kalkylerna, som är mest svårbedömlig, gäller fraktkostnaderna. Det är också den post, som jag varit mest tveksam om huruvida den är riktig, men det har försäkrats från olika redarhåll, att man verkligen kan utgå ifrån, att man även under en högkonjunktur skulle kunna få fartyg befraktade på Spetsbergen, om icke precis till de i kalkylen upptagna priserna så dock till priser, som icke väsentligt skulle överstiga de nuvarande. Det finnes nämligen en mängd norska båtar, som under vintern gå i sydliga hav, och som på sommaren äro lediga för transporter och därför gärna åtaga sig befraktningar från Spetsbergen. Det har försäkrats från framstående norska och svenska redare, att fraktfrågan icke borde utgöra något hinder för ett bifall till förslaget, och att man icke behövde hysa några farhågor för alltför höga frakter.

Det har sålunda synts, som om man borde kunna utgå ifrån att de kalkyler, som de sakkunniga ha gjort, äro hållbara. Nu kan det ju hända, att det i alla fall kan bli något mankemang. Därom vet

ju ingen något bestämt, men sådana risker föreligga ju alltid vid beslut av denna art. Såvitt dock på verklig utredning byggda kalkyler äro hållbara i andra fall, borde de kunna vara det även i detta.

Nu har man emot förslaget anført, att vi icke ha någon anledning att engagera oss där uppe, därför att dessa svenska kolfält lämna ett så litet bidrag till vårt lands kolförsörjning, att 100,000 eller 200,000 ton kol mer eller mindre för oss har minimal betydelse. Ja, jag kan ju medge, att detta resonemang i allmänhet är riktigt, men vi sågo dock under krigstiden, vilka stora ansträngningar som från svensk sida måste göras för att vi skulle få kol, och man måste fråga sig, om det ändå icke under en viss given situation kan ha sitt värde att ha egna koltillgångar, låt vara att de icke befinna sig inom vårt eget land. Man får dock icke blott lägga den synpunkten på saken, utan måste se den på längre sikt. Visserligen visa nuvarande beräkningar, att jordens tillgångar på kol äro betydande, och att även Europas tillgångar äro stora, men vi skola komma ihåg, att Europas kollager i allmänhet ligga på stora djup. De bästa kollagren äro snart utbrutna, och vad som återstår är kollager på större djup, som äro svårare åtkomliga. Detta medför givetvis, att kolen komma att bli dyrare.

Vi ha sedan frågan om användning av råolja som bränsle. Det har uppstått en mycket stor efterfrågan på råolja, men världens tillgång av olja är mycket mindre än tillgången på kol. Man har icke kunnat åstadkomma några exakta beräkningar, men det antas, att Amerikas tillgångar på olja äro så pass små, att efter en tid av endast 20 à 30 år kommer Amerika att behöva bedriva en mycket restriktiv politik vid försäljning av olja till andra länder. Man har nu experimenterat ut metoder för att destillera kol till olja, och det lär kunna ske på ett ekonomiskt möjligt sätt.

Det må vara hur det vill med den saken, så har det dock förefallit de sakkunniga, att då nu Sverige har ockuperat ett kolområde av den utomordentliga storlek och betydelse, varom här är fråga, borde det väl ändå vara ett svenskt intresse, icke blott ur statens och industriens utan även ur hela folkets synpunkt, att detta område för alla eventualiteter för framtiden bibehålles för svensk räkning. Man måste väl ändå finna det egendomligt, att Holland, som endast har ockuperat ett mycket litet område, Holland, som ligger alldeles intill Europas stora stenkolstillgångar, och som har större svårigheter än vi att övervinna på Spetsbergen, att detta land, säger jag, kan våga 9 miljoner kronor på kolbrytningen där uppe, men att Sverige, som ligger så nära Spetsbergen, icke skulle våga vad nu föreslagits för att försöka få kolbrytningen löande.

En talare har sagt, att vårt land behöver icke vara ängsligt för fyllandet av dess bränslebehov, därför att det har så väldiga vattenfall och även andra kraftmöjligheter. Det är alldeles riktigt, men man skall komma ihåg, att kol användes för olika ändamål, mest till bränsle för uppvärmning. Om man ser på vårt västra grannland, har det ju betydligt större tillgångar av vattenkraft än vad Sverige har, men ändå lägger det ned betydande belopp på sina gruvor på Spetsbergen, som efter allt att döma icke äro bättre än våra. Någon

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

exakt siffra för det av norska staten där nedlagda kapitalet har man icke, men för närvarande torde norska statens insats i de norska kolfälten på Spetsbergen vara omkring 17 miljoner kronor, och man tycker, att vi då även borde orka med det nu föreslagna beloppet.

De sakkunniga ha dessutom velat trycka på en annan synpunkt utom den allmänna, som jag förut framhållit och som talar för att det bör vara ett intresse för vårt land att ha denna koltillgång, så att man under vissa omständigheter kan skaffa sig kol från en egen gruva. De sakkunniga ha nämligen påpekat, att vi icke kunna veta något om hur den ekonomiska konstellationen mellan stormakterna kommer att gestalta sig i världen. Det kan tänkas, att man kommer att genom påläggande av exportavgifter och genom åtgärder av olika slag fördyra kolen. Det har då syntts de sakkunniga, som om Sverige genom att äga en gruva där uppe på Spetsbergen skulle i någon mån kunna neutralisera verkningarna av en sådan politik genom att bjuda konkurrens, låt vara att denna konkurrens icke skulle bli så stor.

Nu har det av en talare, som uppträdde före mig, anförts en viss detaljkritik, som jag, herr talman, innan jag slutar skall be att med några ord få beröra. Det var herr Törnkvist i Bjuv, som var tveksam om, hurvida bolagets ekonomiska kalkyler voro riktiga. Och då gick han ut ifrån, att förskrämningsmaskinerna och avskakningsrännorna skulle komma att bli dyrbarare i anläggning än vad de sakkunniga beräknat. Vad den saken beträffar vill jag endast upplysa om, att beräkningarna äro gjorda på grundval av infortrade offerter. Det är firmor, som ha lämnat offerter på leverans av dessa maskiner och anordningar till de priser, som blivit beräknade. Och när det gäller arbetarbostäderna ha de beräknats till 5,000 kronor per rum och kök. Det är också byggt på offerter. Det finns firmor, som äro villiga att leverera dessa bostäder till dessa priser och som förut levererat bostäder av fullgod beskaffenhet. Och det finnes ingen anledning att gå ut ifrån annat än att de också i fortsättningen skola fullgöra dessa leveranser på samma sätt. Det har vidare riktats kritik mot den disponentbostad, som byggdes där uppe. Den byggdes under den allra värsta högkonjunkturen, då det var avsevärt högre priser på all arbetskraft och de material, som skulle forslas till Spetsbergen. Jag har ingen anledning att vare sig försvara eller på något sätt förklara dessa anläggningskostnader. Det är en sak, som icke tillkommer mig. Men jag tror, att det finnes försonande moment. Man kan ju tycka, att anläggningarna blivit alltför dyrbara, men då man vet, hur förhållandena voro 1919 och 1920, så finns det alldeles säkert synpunkter, som göra, att det icke alls i verkligheten ser så anskrämligt ut, som det kan göra, när man bedömer förhållandena efter nuvarande kostnadsnivå.

Nu har det ifrån ett visst håll anförts, att denna tankegång kan vara alldeles riktig, men att det är så ovisst det hela, så att vi därför icke böra lägga ned mera pengar på saken utan endast ordna det så, att man kan bibehålla anläggningen för framtida

ändamål. Vi skulle lägga ned driften men hålla vaktmanskap där uppe. Ja, den eventualiteten har noga övervägts, men de sakkunniga hava kommit till den uppfattningen, att det är den sämsta av utvägar. Det måste bli för bara vakthållningen en ganska betydande kostnad. Men dessutom komma de anläggningar, som finnas där uppe, att förstöras så pass väsentligt genom luftens inverkan och andra omständigheter, så att, om man skall sätta i gång igen om ett eller annat år, det blir en mycket dyrbar affär att åter kunna få allt i ordentligt skick. Om icke riksdagen vill stödja företaget på det sätt, som begäres, så förefaller det mig bättre, att bolaget går i likvidation och företaget realiseras. Men då kommer den vansklige sidan av saken. Då komma, såvitt man kan bedöma, icke svenska köpare att anmäla sig, utan anläggningen kommer att gå över i utländska händer. Det förefaller åtminstone mig, som om det icke med nuvarande situation i Europa skulle vara omöjligt att finna köpare, som åtminstone något så när säkerställa dem, som äro borgesmän för bolagets lån.

Herr talman! Vid denna sena timme och då det säkert är många andra, som vilja yttra sig i denna fråga, vill jag icke yttra mera, utan jag vill endast med vad jag sagt motivera, varför jag som sakkunnig gått med på detta förslag och varför jag anser, att riksdagen bör stödja företaget på det sätt, som blivit föreslaget. Kungl. Maj:ts proposition går ut på ett större bidrag av statsmedel genom lån än vad utskottet har stannat för. Jag har för min del ansett, att det skulle varit säkrare och mera ekonomiskt riktigt, om man tagit det större alternativet, som uppgjorts av den sakkunnige experten. Nu har emellertid statsutskottet ansett, att man bör taga det i två omgångar, om jag så får uttrycka mig, och taga det mindre alternativet. Jag är nu icke så alldeles säker på att detta är lika lämpligt. Men jag tror icke heller, att det har sådana olägenheter med sig, att man därför bör gå emot utskottets hemställan, ifall man har sympatier för och tror på saken.

Jag kan därför, herr talman, sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Branting* och *Pettersson* i Hällbacken.

Herr förste vice talmannen **Nilson**: Herr talman! Det kan icke falla mig in att beträffande föreliggande fråga gå in på vare sig gruvtekniska spörsmål eller någon profetia om bränsletillgången i världen om ett eller annat århundrade. Erfarenheten ger nämligen vid handen, att dylika profetior visat sig mer än vansklige. Erfarenheten har jämväl visat, att naturen bär i sitt sköte värmekällor, om vilka den tid, som vid varje tillfälle varit för handen, icke haft en aning. När en annan tid kommit och andra behov gjort sig gällande, har det visat sig, att naturen haft i sitt sköte tillgångar till vad mänskligheten vid varje tillfälle haft behov av.

Jag skall i stället söka med några korta ord belysa denna fråga, såsom jag ser den ur rent ekonomisk synpunkt. Av en ärad talare

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Ang. lån till
svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

på Älvsborgslänsbanken har redan citerats en enkel, gammal, god och mycket sund ekonomisk grundsats, till vilken jag i detta fall vill ansluta mig. Det är den grundsatsen, att man aldrig bör kasta goda pengar efter de dåliga. Jag försäkrar, att det är få grundsatser i ekonomiskt hänseende, som äro så svåra att efterleva som just denna enkla grundsats. Jag kan också försäkra, att det är många ekonomiska företag, som gått över ända bara därför att man icke har efterlevat en så enkel och sund grundsats.

Nu är det så, att staten har i livlig förhoppning om att åstadkomma något betydelsefullt för vårt ekonomiska oberoende offrat 2 miljoner kronor i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen. För min del var jag år 1921 motståndare till förslaget att bringa detta offer, och jag erinrar mig mycket väl, huru, då vi den gången debatterade denna sak här i kammaren, herr Törnkvist i Bjuv höll ett anförande, som jag åhörde med det allra största intresse och som jag för min del ansåg vara det bästa anförande, som i den frågan hölls i denna kammare. Och läs det anförandet den dag, som är, och kammaren skall kunna finna, att de synpunkter, som herr Törnkvist i Bjuv vid det tillfället framhöll, de ha stått sig intill den dag, som är. Men huru är det med dem, som då stodo på andra sidan? Det är så, att de farhågor, jag vid det tillfället hyste, hava mer än be-sannats. Skälen härtill ligga nu klara för alla. De ekonomiska lagarnas oböjlighet gör, att man icke kan betvinga dem. Oaktat tillförseln av dessa två miljoner i friska pengar, och oaktat den avsevärda subvention, som Kungl. Maj:t lämnat Spetsbergsbolaget genom att befalla vissa verk och inrättningar att av bolaget köpa kol till högre pris än i marknaden gällande, så visar det sig ändå, att företaget icke kan bära sig. Senaste räkenskapsåret, för vilket en redogörelse nu framlagts i den kungl. propositionen, visar en förlust av 337,000 kronor. Kolpriserna i framtiden lär det vara klokast att icke profetera om. Den föregående ärade talaren gjorde det; jag skall icke följa honom. Jag tror, det är försiktigast att icke göra det.

Det framgår av den kungl. propositionen, att föredragande departementschefen varit särdeles tveksam i denna fråga. Två skäl ha av departementschefen åberopats som stöd för hans hemställan. Det ena är, att om icke nya, friska pengar nu lämnas, så går det kapital förlorat, som staten redan insatt i företaget. Beträffande det skälet vill jag säga, att det är en fullkomligt typisk illustration till hur svårt det är att följa den ekonomiska grundsats, som herr Leffler här först talat om. Det är i verkligheten så, såvitt jag har fattat saken, att dessa två miljoner kronor äro redan förlorade, och att någon utsikt att återvinna dem genom att offra nya 1 1/2 miljon kronor finnes icke, så långt jag kan bedöma saken. Om det funnits någon svag förhoppning därom genom att bevilja ett lån å 4 1/2 miljoner kronor enligt den kungl. propositionen, så vill jag säga, att dessa förhoppningar blivit fullständigt raserade genom utskottets förslag att bevilja endast 1 1/2 miljon kronor. Det vill jag säga kammaren, att ett ekonomiskt företag, som för sitt ekonomiska liv har behov av 4 1/2

miljoner kronor — och det är ådagalagt i den kungl. propositionen, att så är förhållandet — det företaget sätter man icke på fötter genom att bevilja 1 1/2 miljon kronor. Det är enligt min mening bara att ge på hand, att man sedan måste fortsätta med att anslå nya belopp. Jag skulle vidare vilja påvisa, att läser man utskottets utlåtande med uppmärksamhet, så kan man icke finna annat, än att den åtgärd utskottet föreslår innebär allenast att överflytta 1 1/2 miljon kronors försträckning från enskilda fordringsägare till staten. Försträckningen skulle ske så småningom, men det är enligt min mening icke något statsintresse att så göra.

Det andra skälet är det, att syftet med statens kapitalengagemang eller kolfyndigheternas bevarande i svensk ägo förfelas, om riksdagen icke nu vidtar någon åtgärd. Vid vägande av det skälet kommer man in på de fördelar, som det kan innebära att ha äganderätten till denna kolfyndighet på Spetsbergen. Enligt min mening bör man vid ett vägande av dessa skäl visa bort alla känslö- och ekonomiskt-chauvinistiska skäl och bedöma den saken lugnt och nyktert.

Jag skall då icke, såsom jag förut nämnt, ingå på några beräkningar av världens koltillgångar och vårt bränslebehov för framtiden. Jag vill allenast om den saken säga, att man nog gjort ett ganska stort nummer av våra erfarenheter ifrån kristiden och den avstängning av koltillförseln utifrån, som vi då utsattes för, samt att jag i den delen helt och fullt kan instämma i vad som redan har påpekats under denna debatt, nämligen att ingenting är ur blockeringssynpunkt enklare och lättare att åstadkomma än att avstänga oss från koltillförseln från en utskeppningshamn, som icke ens med säkerhet är isfri tre månader av året. Och i den delen är läget precis det samma, antingen kolfältet befinner sig i svensk ägo eller i någon annans ägo. Få vi under normala förhållanden billigare och i vissa avseenden bättre kol från annat håll, så kan det enligt min mening icke ur ekonomisk synpunkt försvaras att göra uppoffringar för att få sämre och dyrare kol från en svensk gruva, belägen utomlands. Den omständigheten att denna gruva är svensk är icke för mig något skäl, varför vi ovillkorligen skola göra större uppoffringar för att få kolen ifrån den gruvan än för att få kol från en annan gruva, och detta framför allt då gruvan är belägen utomlands. Bättre är det då enligt min mening att lägga ned de pengarna på ett förnuftigt utbyggande av våra egna vattenfall och därigenom i viss mån minska — märk väl: jag säger icke ersätta, ty det kunna vi icke göra, utan endast minska — vårt kolbehov.

Så har man anfört — och det anföres också i utskottets utlåtande — att Hollands motsvarande företag erhållit statsgaranti på ett lån av 5—6 miljoner gulden. Men icke är det något skäl för oss att lämna ett direkt statslån till det svenska bolaget. Förutom den betydande skillnad, som finnes mellan att lämna garanti för ett lån och att lämna ett direkt lån — det är en rätt stor skillnad redan det — så vill jag säga, att utskottet icke alls har bevisat, och icke den näst föregående ärade talaren heller, att Hollands åtgärd varit före-

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spelsbergen.
(Forts.)

stavad av klokhet, vishet och framsynthet i ekonomiskt hänseende. Och det är väl det, som i så fall skulle vara avgörande för vårt beslut här. Jag vill säga, att om andra handla på ett visst sätt, det må vara Norge eller Holland, och det icke visats, att åtgärden är klok i och för sig, så icke är det någon anledning för mig att följa Hollands eller Norges exempel. Det förhåller sig nämligen så, att visheten är icke att hämta från något visst land och icke heller dess motsats. Den kan finnas hos såväl det ena som det andra landet.

Då jag sålunda, herr talman, ur ekonomisk synpunkt icke anser, att det är välbetänkt och för staten gagneligt att biträda, vad utskottet här ansett sig böra tillstyrka, och jag heller icke har anledning att yrka bifall till den kungl. propositionen, så ber jag att få hemställa, att kammaren måtte avslå såväl utskottets hemställan som också Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Häruti instämde herrar *Hamrin, Jönsson* i Fridhill, *Carlström* i Helgagård, *Persson* i Fritorp, *Jansson* i Edsbäcken, *Olsson* i Mora, *Andersson* i Rasjön, *Olofsson* i Digernäs och *Björnberg*.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Den siste ärade talaren påminde om att visheten var icke något patent för något särskilt land. Kanske jag kan få börja mitt anförande med att säga, att det icke heller är något patent för andra kammarens förste vice talman. Utan jag tror, att det blir nog en fråga, som framtiden kommer att få avgöra och ge besked om, vad det klokaste varit i det ena eller andra avseendet.

Jag har här liksom i utskottet — det vill jag särskilt säga ifrån — begärt ordet för att tillkännage, att jag nu i motsats till åtskilliga andra har en annan syn på denna sak, än vad jag hade förra gången frågan behandlades. Jag var nämligen då reservant mot det föreliggande förslaget ifrån utskottet. Jag har velat säga det, därför att jag tror det kan vara nyttigt, att man också tillkännager en sådan sak, i synnerhet som man här icke blott från ett håll utan från flera åberopat de uttalanden, man vid föregående tillfällen gjort. Jag erkänner öppet och ärligt, att denna sak ligger enligt mitt sätt att se bättre till nu än tidigare ur ekonomisk synpunkt — sålunda raka motsatsen till vad herr förste vice talmannen m. fl. här gjort gällande. Jag skall bara be att få säga, att jag tycker, att dessa två miljoner kronor, som staten förut lagt ut, skulle vara fullkomligt bortkastade, om man icke nu tar vara på de anläggningar, man påbörjat, det pionjärarbete, som utförts för både dessa pengar och de pengar, som hopbragts på enskild väg.

Kanske jag också kan få anföra en annan omständighet, eftersom jag fått tillstånd därtill av den man, som troligtvis i denna fråga representerar den största direkta sakkunskapen, nämligen herr *Törnkvist* i Bjuv. Jag kan ju få åberopa honom jag också, då herr förste vice talmannen begagnade sig av hans anförande förra gången denna fråga var uppe. Jag vill säga, att jag gjort mig undermåttad om, att där nere i Skåne lär det ibland kosta upp till 1 1/2 miljon

kronor att sänka ett enda schakt. Mina herrar, här är den saken klar, här behöver icke sänkas något schakt, här gäller det att för dessa 1 1/2 miljon kronor fortsätta en brytning efter nya, mera rationella metoder än hittills. Jag undrar, om icke enbart den omständigheten ställer i ganska god belysning förhållandena på de olika platserna.

Sedan hörde jag icke riktigt, om herr Bernhard Eriksson var inne på att tala om, hur mycket vatten man behöver fordra upp i de skånska gruvorna på ett ton kol. Precis kan jag icke ange det, men ungefär. Det lär nämligen förhålla sig på det sättet, att där är man så besvärad av vattenflödet, att man ofta får fordra upp ända till 35 ton vatten på ett ton kol. Också en jämförelse, som jag tror, man kan vara berättigad att göra.

Sedan skall jag be att få säga några ord till herr Leffler. Jag kan, åtminstone som gammal fackföreningsman och, jag tror, även som begåvad med vanligt sunt bondförnuft, icke komma ifrån att det ligger en liten motsägelse i vad han här pekade på i sitt anförande, då han sade, att kolgruvearbetarna i England varit jämförelsevis nöjda med förhållandena — och han har skaffat sig alldeles pin färska upplysningar i detta avseende — men nästan i samma andedrag säger, att de höga kolprisen i England och Amerika bero på att kolgruvearbetarna strejkat. Före dessa båda synpunkter den, som kan! Icke kan jag göra det åtminstone. Och om det är så, att strejk har kunnat åstadkomma denna uppskrivning av priserna vid ett tillfälle, så lär det icke ligga utanför sannolikhetens område, att det kan komma att ha motsvarande inverkan när som helst. Vad jag har velat betona är, att från fullt sakkunnigt håll, från alla håll, varifrån vi infordrat upplysningar inom utskottet, enstämmigt har erkänts, att det icke lär vara möjligt att hålla de engelska kolgruvearbetarnas löner så långt under vad genomsnittslönen är för genomsnittsarbetaren i England. Det har sagts från alla håll. Det är minst lika stor anledning att sätta tro till dessa uppgifter som till de uppgifter, som lämnats här i dag, nämligen att förhållandena skulle vara så bra, att det är ingen klagan över dåliga löner i kolgruvorna. Jag tror icke på den saken.

Så har här talats om ogynnsammare arbetsförhållanden. Det aktade herr Törnkvist i Bjuv sig visligen att tala om. Han vet mycket väl, och jag som gammal bergslagsman vet mycket väl, att det icke betyder ett enda jota för en gruvarbetare som sådan, att det är mörkt så många månader om året, ty de äro, i varje fall åtminstone vad det gäller de gruvor jag känner till, nere under jorden minst en tredjedel av sin levnads arbetsdugliga tid efter det vi fått åttatimmars dagen — förut var det till och med mera. Det finnes i England kolgruvor, har jag låtit mig berätta — jag har för resten icke låtit mig berätta det utan läst det i en redogörelse, översatt visserligen till svenska, men i alla fall har jag anledning antaga, att den är fullt riktig — att det i engelska kolgruvor till och med finnes hästar, som äro födda nere i gruvan. Det är icke något ovillkorligt intresse att man skall hava tillgång till

Ang. län till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

Ang. län till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

dagsljus i samma proportion, som vi äro vana vid, som hava ovanjordsarbete eller syssla med liknande ting, och det har också visat sig, att de arbetare som kommit hit upp hava befunnit sig vid ganska god hälsa och god vigör, och det har till och med sagts, och jag tror det är riktigt, att de som äro acklimatiserade där uppe skola under den långa dag som kommer i motsats till den långa natten, som ju också finns där uppe, vara i stånd att utträtta en alldeles betydande arbetsprestation. Allt det där talar ju för, att de svårigheter man här vill måla upp icke äro så förfärligt farliga, som man vill göra gällande.

Sedan förvånar det mig också — och den frågan skall jag be att få ställa till alla de herrar, som varit uppe i debatten och sagt, att detta förslag är bara bosch — hade ni tagit Kungl. Maj:ts förslag, hade det varit något annat: Hade herrarna verkligen reflekterat på att gå på utskottets förslag, ifall det innehållit ett naket bifall till den kungl. propositionen? Ånej, försök icke med några sådana krumbukter, det går icke, så pass gammal i gåle är även jag i församlingen, att jag förstår, att ett sådant argument icke har något värde alls. Man vill bara samla upp det lilla skälet för att lägga det till och om möjligt öka tyngden i de skäl man eljest anför.

Så säger herr förste vice talmannen, att de ekonomiska lagarna verka obönhörligt. Ja, det tror jag vi kunna vara fullkomligt överens om, men vi böra också kunna vara överens om, synes det mig, att det icke funnits någon möjlighet för detta bolag mer än för några andra att reda sig under den oerhörda depression, som kommit, detta oerhörda prisfall. Vi skola dock komma ihåg, att priset på stenkol var uppe i mellan 250 och 300 kronor per ton, och nu räknas det i lika många tiotal kronor som det då var hundratal. Herrarna förstå, att det ligger en väsentlig skillnad i möjligheter i det ena och det andra fallet, det har helt enkelt icke låtit sig göra för detta bolag att taga denna törn på en gång. Jag vill dock tillåta mig meddela, att för det brytningsår, som slutade den 30 juni 1922, har man dock lyckats få ned förlusten rätt väsentligt, och det ser ut att döma av den rapport, som kommit, som om man skulle befinna sig inne på bättre och förmånligare vägar.

Jag kan icke underlåta att peka på en annan sak också. Det lär vara så, enligt vad som uppgivits för oss i utskottet av sakkunnigt folk, att brytningskapaciteten per arbetare är $2\frac{1}{2}$ gånger så stor där uppe vid Spetsbergen som den är i England, och efter det förskrämningsmaskiner införts, väntar man att komma upp till ett resultat som är $3\frac{1}{2}$ gånger så stort. Jag frågar: när man har sådana möjligheter, byggda på kalkyler från fullt sakkunnigt håll, när man vidare vet, att de andra staterna, som icke hava patent på någon vishet, men av vilka den ena, fastän den har mycket större tillgång på vattenfall än vi, och den andra, fastän den har stora egna koltillgångar, ändock lägga ned så betydande kapital för att stödja företag av samma art — då frågar jag: göra vi rätt och klokt att gå på avslag, när det gäller att stödja ett företag, som dock,

säga vad man säga vill, har och kan komma att få en mycket stor betydelse för vårt land och dess bränslebehov?

Jag skall icke fortsätta mera, herr talman, utan endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Efter alla föregående talare som yttrat sig i frågan, är jag naturligtvis pliktig att yttra mig synnerligen kort.

Det är alldeles ostridigt, att frågan i och för sig är synnerligt stor i så måtto, att någon tvekan icke föreligger om att utomordentligt stora kolmängder finnas inom det område, som för Sveriges räkning är ockuperat på Spetsbergen, och det förundrar mig då icke, att när man ser och har klart för sig, vilka stora värden det är, man blir en liten smula fascinerad och säger så här: icke skola vi låta dessa möjligen oerhört stora värden gå ifrån oss eller skola vi riskera att andra komma och göra sig gagn av desamma? Jag förstår mycket väl den känslan, och jag är också av den meningen, att kan man se ekonomiskt några stora framtidsmöjligheter för Sveriges del på detta område, så får man offra åtskilligt. Men det som verkat så ytterst beklämmande på mig är just, att beträffande den enskilda företagsamheten, de som hava börjat där ävensom andra, som man kunde hava tänkt sig vilja träda in, är det precis som om den vore totalt bortblåst. Det är staten, som överhuvud taget skall göra det hela, och det har så öppet sagts ut, att man på denna tioårsberäkning har gått ut ifrån att de nuvarande skulderna på något 1 1/2 miljon skola avbetalas under den tiden med 150,000 kronor årligen. Det har gjort mig mera betänksam och jag har känt mig mera skyldig att se denna fråga allvarligen in i vitögat.

Man kan nog säga, att nu skola vi förbättra metoderna och nu skola vi överhuvud taget göra ett krafttag för att komma på rätt köl här. Då svarar jag: men varför gjorde man icke något vidare i den riktningen med de två miljonerna, som staten sköt till? Ja, säger man, det har varit fallande konjunkturer. --- Ja, men det första man naturligtvis skall göra, när det är tvivelaktigt, huru ett företag skall gå i fortsättningen, är att man skall gripa in på själva arbetsmetoderna och förbättra dem och överhuvud taget ställa det så, att det finnes någon utsikt till att man skall kunna producera ekonomiskt. Så tyckes icke hava gjorts. Den metod som användes nu, att utan vidare skjuta ned i flötsen, är ju en rövarmetod helt enkelt. Så har man sagt nu: ja, finge vi dessa maskiner och kolen, som äro så och så tjocka i flötsen, nedtagna på annat sätt, skulle förhållandena ställa sig bättre. — Ja, såvitt jag kunde följa med den talare och sakkunnige, som uttalat sig i statsutskottet i detta ärende, så var dock icke hela flötsen genomgående av samma beskaffenhet, utan i den var det mindre ränder, som måste avskiljas, om man skulle hava prima köl. Följaktligen får det nog även härefter nedläggas ett personligt arbete, kanske fullt så stort per ton köl som hittildags, om man överhuvud taget skall kunna åstadkomma någon möjlig kvalitet, som skall kunna användas i konkurrens med de engelska kolen.

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

Så är där nog en sak till som är betänklig, och det är att denna kol så gärna springer itu i småkristaller, man kan ju kalla, att den stybbar sig, men det blir icke precis som vid vanlig stybning, utan kolen springer i stycken. Om man nu tänker sig, att den skall tagas ut ur gruvan och läggas i dessa kolhögar, emot om man kunde få den direkt i fartyget och den kunde gått till sin bestämmelseort, så är det redan ett arbete till, som man skall göra, och det stybbar den ännu mera. När man då ser redogörelserna för, då man harpat dessa kol, att de lämna fullt 16 % stybb, när ändock harpningen skedde med endast en centimeters öppningar, ja, då är det en utomordentligt betänklig sak. Nu är det tydligt, som Spetsbergskolen ligga i förhållande till Skandinavien, att om kolen kunnat användas med fördel i Narvikslinjen, så hade de legat oändligt mycket bättre till, emot att man nu minst skall hava dem med sjövägen till Göteborg och kanske rent av in i Östersjön. Det blir nog betydligt dyrare än för norrmännen, ty de taga kolen ned till sina hamnar på norska västkusten.

Det finnes även en uppgift, att dessa kol icke skola vara lämpliga för metallurgiska ändamål; eljest hade det legat så nära att tänka, att de skulle kunnat användas i sammanhang med förädlandet av Kiruna-malmerna, men går det icke för sig med fördel med detta slags kol, då måste de ovillkorligen användas för ångändamål eller för uppvärmningsändamål, och då kommer nog denna kolfråga att få en helt annan betydelse, än om vi kunnat använda dessa kol till reducering av norrlandsmalmerna. Hade nämligen så kunnat ske, ja, då kunde man tänkt sig möjligheten att Grängesbergsbolaget hade intresserat sig för och gått med i detta företag. Jag får erkänna, att jag icke skulle stått så ytterst tveksam och motvillig i denna fråga, om jag hade sett någon enskild som velat taga i, även om staten skulle för en gångs skull offra så mycket, som Kungl. Maj:ts proposition föreslår. Ty jag kan icke hjälpa, herr Anderson i Råstock må säga vad han vill, att jag anser, att utskottets förslag är en försämring av den kungl. propositionen, det är aldeles obestridligt. Skall jag taga in en medicin och skall komma till botten med den, tror jag, om det icke är någon fara därvid, att det är bättre att taga den matskedsvis än teskedsvis, och att gå här och satsa en halv eller en och en halv miljon kronor om året i försäkringspremie för dessa kol, det är jag åtminstone icke nöjd med.

Med ett ord sagt, kunde man verkligen fått ett enskilt intresse att taga i, även om staten skulle gjort en uppoffring på 5 miljoner. nå, då hade det varit hänt, vi hade fått taga förlusten båda, om det misslyckats. Men vad blir följden att göra på det föreslagna sättet. Jo, det är solklart: man kallar det visserligen lån det här, men det är rena statsdriften, jag kan icke finna någon som har det minsta intresse i, huruvida denna drift bär sig eller icke bär sig, ty när driftkapitalet är slut, blir det samma historia att gå till staten och säga: ja, nu få ni satsa en eller annan miljon igen, det är ofrånkomligt, och då blir det ännu mera pressant, ty då säger man, nu äro ni ute med 3 1/2 miljoner, och det kan man icke förlora. Herr Anderson i Råstock tyckte, att saken låg ekonomiskt sett bättre till denna gång

än för två år sedan. Ja, det är väl därför att staten grävt ned 2 miljoner kronor, så att herr Anderson anser, att man icke kan komma ifrån historien — annars kan jag icke se att den ligger bättre utan tvärtom sämre till. De två miljonerna voro ett försök, om man verkligen skulle kunna åstadkomma något, och jag förklarar öppet, att jag röstade för de två miljonerna, ty jag ville ge vederbörande ett tillfälle, om man verkligen kunde visa att det kunde gå. Nu har jag fått klart för mig, att det går icke. De vilja nu icke göra något själva, utan det är överhuvud taget statsdrift. Jag döljer icke, att jag är rädd för statsdriften inom landet, men jag tror, att den blir sju resor värre, om vi skola förlägga den så långt bort som till Spetsbergen. Den som verkligen vill, att vi skola gå den vägen, får komma med något starkare skäl än en del förhoppningar och förmodanden, som utskottsutlåtandet skänker — ty det är just ingenting reellt.

Nå, då säger man: vi hava haft en sådan depression — jag medger nu detta — att det är alldeles otänkbart, att enskilda skola träda in med något. Men det är icke nog med att enskilda icke vilja träda in med något, utan de vilja hava 150,000 kronor om året till på köpet. Så ligger det i verkligheten. Det är dock något ovanligt; så låter det icke eljest, när staten skall träda till och ge ett hjälpsamt tag. Nu erkänner jag ännu en gång, att det verkligen är bittert, att allt skall vara gjort förgäves på denna plats, och det har även framhållits i utskottet det där: ja, ni som icke vilja gå med på detta, ni göra nu kanske detsamma som man på sin tid gjorde med norrlandsmalmfälten, Kiruna och Gellivareföretagen. Skillnaden är dock kolossalt stor. För det första lågo de inom landet. De kunde ju nås med järnbanor, där fanns lufthålet mot Narvik. Det var ändock icke som en sak, som ligger instängd, som här är fallet. Vid Spetsbergen är det absolut instängt nio månader om året och endast i lyckligaste fall öppet vatten tre månader om året. Det blir svåra historier att taga itu och bygga något vidare på en mark, i vilken det är tjäle året om. Man säger det är så bra, ty det är så torrt. Ja, men detta har å andra sidan också en oerhört stor olägenhet med sig. Och när man talar om, att det skall kunna göras billigare i framtiden, så kom ihåg, mina herrar, att för den, som skall leva avstängd inom isbarriären under polarnatten, blir det ändock helt andra saker, än som herr Anderson i Råstock talade om, att det kom på ett ut, då man fick vara nere i gruvan, där det var så mörkt ändå. Ånej, det skall vara allvarsammare att leva på 80 graders polhöjd, det hava vi icke någon erfarenhet av så synnerligen många i vårt land, men de som hava den erfarenheten vittna ändock om, att man skall icke taga och jämföra detta med till exempel de skånska förhållandena. Om där är litet vatten i gruvorna, kan man pumpa upp det, men vi hava åtminstone litet dager var dag om vintern. Jag tror, att det där folkmaterialiet icke kan hålla ut länge vid Spetsbergen, och det blir mycket dyra saker, herrarna må resonera hur ni vilja, till att hålla folket till arbete och överhuvud taget att kunna få det till att göra något där.

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Med ett ord sagt, jag tror icke på någon framtid för hela Spetsbergsföretaget, och därför, herr talman, skall jag be att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan och bifall till herr Kvarnzelius m. fl. reservation.

Herr **Lindman**: Herr talman! Jag kan icke uttala mig med samma stora säkerhet, som en och annan talare här har gjort emot ett bifall till utskottets hemställan, då jag nu ber att få söka att med några ord motivera ett bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen uttalade sig här nyss om de ekonomiska lagarnas oböjlighet, som gör, att man icke kan betvinga dem. Nej, det är sant, men nog bör man, då man talar om de ekonomiska lagarnas oböjlighet, vara berättigad att taga hänsyn till, att de ekonomiska lagarna hava varit satta ur funktion ganska mycket under senare år. Jag skulle vilja säga, att det där talet om de ekonomiska lagarna icke riktigt håller streck, när så förfärligt mycket varit i olag som under senare år. Blott en enda omständighet, till exempel, att vi veta, att stenkolspriset varit uppe i 200 à 250 kronor per ton och mera för att nu vara nere i 25 eller 30 kronor, gör att man sannoligen kan säga, att de ekonomiska lagarna hava varit satta ur funktion.

För mig ställer sig saken så, att man skall vara mycket, mycket säker på sin sak, om man skall uppge sitt intresse i ett företag sådant som detta — icke bara därför att svenska staten satt in en del pengar, utan därför att det är ett intresse för Sverige att icke helt och hållet släppa det ifrån sig. Jag menar, att det skall vara mycket starka skäl, som skola förmå mig att icke göra ytterligare försök, även om det skulle endast vara ett försök också detta och det skulle komma på skam, vilket jag emellertid föreställer mig, att man icke behöver frukta så förfärligt mycket efter de utredningar, som här föreligga.

När man ser på Sveriges stenkolsbehov och betänker, att vi före kriget förbrukade över 5 miljoner ton kol årligen, förstår man, att, även om landets behov av stenkol för närvarande visserligen är nedsatt och kan ytterligare nedsättas genom anlitande såväl av vattenkraft i större utsträckning, som ock av andra inhemska bränslen, det för Sverige alltid kommer att återstå ett mycket stort behov av stenkol. Redan detta, att man nu har möjlighet att kunna erhålla en kvantitet kol från, låt mig säga, en egen gruva — ett förhållande som herr förste vice talmannen inte tyckte spela någon roll — har för mig åtminstone en ganska stor betydelse.

Man säger här, att man inte kan räkna på dessa kol under krigiska förvecklingar. Det kan naturligtvis vara riktigt, när det gäller krigiska förvecklingar, som beröra Nordsjön. Men det kan finnas krigiska förvecklingar i andra delar av jordklotet, som kunna giva upphov till höjda stenkolspriser, utan att dessa förvecklingar behöva utgöra något hinder för oss att transportera stenkol från Spetsbergen till Sverige. Ett verkligt hinder anser jag därför föreligga endast för det fall, att man har en blockad eller sådant i Nordsjön, men icke

i sådana fall, som jag omnämnde, och inte heller under normala förhållanden. Redan den kvantitet, som det här är fråga om, 100,000 ton, spelar en viss roll i fråga om prisregleringen. Här kunna i världen uppstå förhållanden, som giva anledning till förvecklingar. Det kan bliva tariffkrig, exportavgifter och exportförbud och andra förhållanden, som göra att vi en gång kunna vara tacksamma för att vi hava våra händer kvar i detta företag. Dessutom veta vi, att kolkvantiteten avsevärt kan ökas. Redan detta, att det i denna fyndighet ligger tillgångar, som kunna räcka för Sveriges behov under avsevärda tider, 200 år eller mer, måste starkt inverka på ens bedömande av saken. Blott det faktum, att gruvan befinner sig i svensk ägo, så att vi kunna använda den, om vi vilja, är en fördel, som vi, även om vi icke nu sätta så stort värde därpå, dock i framtiden kanske komma att fästa större värde vid. Jag anser, att man inte kan kasta ifrån sig denna gruva utan vidare.

Om det vore så, att dessa stenkol voro dåliga, vore det en annan sak. Men det är tämligen klart bevisat, att de icke äro dåliga. Man har klart för sig att värmevärdet hos kolen överensstämmer med de engelska kolens. Askhalten hos de nämnda båda kolsorterna är även ungefär lika, och vad beträffar stybbigheten, vilken man påstått är relativt stor, så har järnvägsstyrelsen, med det sätt som nu användes för kolbrytningen, beräknat, att kolens värde ur denna synpunkt är allenast 8 % lägre än de bästa engelska ängkolen. Under sådana förhållanden kan man knappast komma och tala om, att det finns någon större kvalitetsskillnad mellan dessa båda kolsorter.

Sedan talade herr förste vice talmannen bland annat om Holland och Norge. Jag vill då säga, att Norge till att börja med tidigare har lämnat stöd upp till 12 miljoner norska kronor till sitt företag där uppe och Holland — jag ber om ursäkt att jag upprepar dessa siffror ty för mig hava de en viss betydelse i alla fall — har till sitt företag lämnat 6 miljoner floriner i statsgaranti efter att förut hava lämnat 7 1/2 miljon floriner. Nu kan man, som förste vice talmannen, naturligtvis säga, att det icke är något skäl för oss att lämna statsgaranti åt vårt företag vid Spetsbergen, bara därför att andra länder göra det. Ja, det är nog alldeles riktigt. Men det finnes icke heller något skäl för oss att icke akta på vad andra länder företaga sig. För min del har jag den uppfattningen och omsätter den också i praktiken, att jag gärna tar kritik av andra människor och gärna ser på vad andra människor företaga sig. Jag tror nämligen icke, att man kan taga skada av att lära av andra. Det är ingen vishet, säger herr förste vice talmannen. Ja, herr förste vice talman, jag försäkrar, att det är icke så lätt att finna visheten. Det händer till och med att man får söka efter den ibland i denna kammare. Jag tilltror mig emellertid icke att göra något bestämt uttalande, om vad som är vishet i detta fall. Jag vill vara blygsammare än förste vice talmannen. Det kan hända, att jag miss-tager mig. Men den dagen kan också komma, då vi inse, att det var förståndigt av oss att inte lämna ifrån oss denna gruva utan vidare. Jag tycker inte, att det skulle vara så klokt av oss att nu nedlägg

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

hela företaget, och rasera flötsar och anläggningar, som där finnas. För övrigt vill jag säga att det ju visserligen är sant, att man här kan tala om att driftekonomin varit ogynnsam. Men vi få inte glömma vilka tider vi haft. Företaget har ju kommit till stånd under en dyr tid, då det var svåra förhållanden i världen, men likafullt finner man att de ekonomiska kalkyler som framkommit i utskottets utlåtande inte äro så dåliga, att vi inte kunna våga oss på att fortsätta den här saken.

Kan kolkvantiteten, som det säges, och med föreliggande erfarenhet om maskindriften, höjas från 100 tusen ton till 120 tusen ton, bliva förhållandena bättre. För övrigt skall jag, herr talman, inte gå in på brytningsförhållandena eller skeppningen. Jag vill dock, då det här har talats om svårigheter vid skeppningen, tala litet om den saken. Det är sant, att det bara är under tre à tre och en halv månader om året, som man kan driva skeppningen från Spetsbergen till Sverige. Men dessa fraktbåtar kunna väl under andra tider gå på andra trader och få andra frakter. Det har ju visat sig, att det inte är så svårt med förhållandena där uppe med avseende å sjöfarten. Jag kan för min del inte tycka annat, än att det skulle vara synnerligen angenämt för våra ångare att trafikera dessa trakter under dessa ljusa sommarnätter. Läger man tillsammans kostnaderna för järnvägsfrakten och ångbåtsfrakten från gruvmynningen till Göteborg så skilja sig inte dessa fraktkostnader så mycket från fraktkostnaderna för de engelska kolen ty för dem måste man ju också betala järnvägsfrakt.

Herr förste vice talmannen sade, att det förhållandet, att gruvan är en svensk gruva, inte utgjorde något skäl för honom, att vi skola ha den kvar. Jag vill i motsats till detta säga, att därför att gruvan är svensk, är det för mig ett skäl att icke utan vidare ge upp hela den här affären. Om man inte hade ägt gruvan, utan det hade varit fråga om att förvärva den, skulle saken möjligen ha kunnat ställa sig på annat sätt. Nu äga vi den emellertid; och jag skulle vilja se vad de personer, som talade så klokt om att man inte skall kasta goda pengar efter dåliga, skulle säga den dagen, då denna gruva eventuellt övergått i en främmande makt besittning, och vi få bevittna, hur denna makt sätter i gång brytningar och transporterar bort stora kolkvantiteter till sitt land eller rent av säljer dessa kol till oss för dyrt pris. Det kan hända, att vi inte vore så glada om något sådant skulle inträffa.

Kanske någon av de närvarande ha minne av, vad som hände för ett antal år sedan, då det var fråga om malmbrytning i Kiruna och Gällivara, de stora norrländska malmfälten. Det projektet stötte då på starkt motstånd och de personer, som arbetade på denna frågas lösning, hade stora svårigheter att kämpa med. Vi erinra oss, hur pessimisterna ropade: låt bli det där; gruvorna ligga ju i ödemarken, och det kommer bara att bli en massa hinder och olägenheter av att idka någon slags gruvdrift därstädes. Äro vi inte nu glada över, att dessa malmfält befinna sig i svensk och inte i utländsk ägo. Går inte gruvdriften bra där uppe kanske, och ha vi inte haft nytta

av det och transportera nu t. o. m. malmen på elektrifierade järnvägar.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat säga, att jag icke har mod att säga nej till detta utskottets förslag. Jag kan icke göra det, och därför skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. län till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

Med herr Lindman förenade sig herrar andre vice talmannen *Nilsson, Hermelin, Johanson* i Huskvarna, *Wallerius, Olovson* i Västerås, *Lövgren, Svensson* i Långelanda, *Henrikson, Jonsson* i Hökhult och *Lithander*.

Herr **Kilbom**: Herr talman, jag kan inte underlåta att säga, att jag icke har kunnat bliva övertygad om riktigheten av att, vare sig rent affärsmässigt eller ur andra synpunkter, bifalla utskottets förslag. De skäl, som på mig ha verkat i motsatt riktning, har jag funnit i de sakkunnigas avgivna betänkande, och jag skall förden skull tillåta mig att i någon mån uppehålla mig vid detta.

De sakkunniga säga på sidan 10 i utskottets utlåtande att »Spetsbergskolen äro av en lösare konsistens än de engelska och falla lättare sönder, bli stybbiga». Jag har också fått belägg för detta påstående av en del eldare och lokförare vid statens järnvägar, och jag kan meddela herr Eriksson i Grängesberg att, för den händelse han skulle ha hört de omdömen om spetsbergskolen, som dessa fällt, skulle han fått en något annan uppfattning än den, som blivit ett resultat av järnvägsstyrelsens höga omdöme om spetsbergskolen. Det är ett faktum, att dessa kol äro mindervärdiga ur bränslesynpunkt än bästa engelska kol. Det är ett faktum, att de äro svårare att elda med, på grund av sin mindervärdighet. Det är ett faktum också, att särskilda rost och galler behövas för att man rätt skall kunna använda kolen. Det är ett faktum, att man, detta till trots, inte kan elda med dem hela året, och att, då vid järnvägsloken andra kol måste tillgripas, även andra galler än de, som användas för spetsbergskolen, måste komma till användning. Så har det upplysts mig av dem som flera gånger arbetat med dessa kol.

Det är att märka, att de sakkunniga vidare säga: »trots dessa förbättringar och trots kolens obestriddigen höga bränslevärde lär man icke kunna undgå att på grund av en likvisst relativt stor stybbighet och de säregna slaggningsegenskaperna få räkna med en underlägsenhet i kvalitet gentemot motsvarande bästa engelska ostkustkol, en differens, som måste komma till uttryck i ett lägre försäljningspris». Vad är det då för mening i att samtidigt tala om att vi kanske kunna få högre försäljningspris på spetsbergskolen, dessa måste *alltid* komma att stå i lägre pris än de engelska kolen. Så tillägges det: »det framgår av det sagda, att med den brytningskapacitet anläggningen för närvarande har, en konkurrens med engelska kol *icke gärna är tänkbar* under nu rådande förhållanden». Men, säger man, genom de förändrade förhållanden, som skulle inträffa genom utökning av den maskinella arbetskraften — jag skall be att få taga fasta på detta uttryck från herr Erikssons i Grängesberg sida

Ang. län till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

och slå fast att det alltså inte som man på vissa håll gjort gällande här förefinnes ett arbetarintresse, ty det är nödvändigt, om företaget skall ha någon som helst utsikt att inte lämna för stort underskott, att öka den maskinella och minska den manuella arbetskraften — är det meningen, att driva upp produktionen till 200 tusen ton eller enligt det sista förslaget något mindre. Av dessa skulle statens järnvägar taga 80 tusen ton, men då måste sålunda en kvantitet av i runt tal 100 tusen ton spetsbergskol placeras på privata händer under loppet av en mycket begränsad säsong, och »under sådana förhållanden», säga de sakkunniga, »kan det ifrågasättas, huruvida icke härvid säljaren kan bli under vissa förhållanden tvingad att i viss mån så att säga realisera sin vara d. v. s. trycka priset.» Vidare säga de sakkunniga: »Med andra ord, säljaren av spetsbergskol kan icke utnyttja marknadens prisfluktuationer.» Herr Anderson i Råstock anlade detta till trots den krissynpunkten, att vi ha haft högre priser på kol, än de som gälla, förut, och det kan bli högre priser ännu en gång, och med den kristidsargumenteringen som basis ville han motivera sin anslutning till utskottets förslag. Sakkunniga förklara dock, »att säljaren av spetsbergskol kan icke utnyttja marknadens prisfluktuationer under årets olika tider under det att köparen har sin fulla frihet.» »Erinras må vidare — säga de sakkunniga — att de nyanläggningar, som krävas för den större kvantitetens brytning och utlossning, icke kunna bli färdiga förrän tidigast 1924. Intill dess kommer den nuvarande driften eventuellt att löpa med underskott, vilken post kommer att medföra viss ytterligare belastning av kapitalkontot», vilket allt borde kunna få herr Anderson på andra tankar.

Hur kan man, när de sakkunniga komma till ett dylikt slut i sin undersökning, ändå komma upp och säga, att det finnes utsikt för, att det här kommer att bli en bärig affär? Varför har det hittills icke varit det? Jo, det framgår så klart och tydligt som helst av dels den kungl. propositionen och dels de sakkunnigas betänkande; men det säges ändå tydligare i utskottets förslag: »den vid bolagets bildande uppgjorda finansplanen har, närmast till följd av de senaste årens starka prisfall å stenkol, icke kunnat hållas — äro kolpriserna så ofantligt mycket billigare nu än före år 1914 — och endast genom upprepade statsingripanden av tillfällig natur har det kunnat förhindras, att bolaget redan nödgats träda i likvidation». Jag kan av detta inte finna annat, än att man till svar på frågan, varför har detta företag icke kunnat bära sig? svara: Jo, därför att det har varit en kristidsspekulation av renaste slag och ingenting annat, som affär betraktat nämligen. Om det nu skall kunna fortsätta, måste staten ovillkorligen ingripa säger man. Jag är inte alldeles säker på, att det är det enda nödvändiga. Bolaget behöver utan tvivel nytt kapital, men frågan är, om detta kapital i större utsträckning, än som skett, måste tillskjutas av staten.

Man måste också göra sig den frågan: Vad är det för trafik som här pågår i kammaren, då man privatim går omkring och säger, att de, som gå emot förslaget, skulle rädda vissa storkapitalister? Per-

soner, som så tala, ha inte kunnat lära sig ekonomiskt a b c d. Jag vill slå fast, att genom det förslag till överenskommelse, som här föreligger, bliva de privata personer, som nu stå i borgen för det lånta kapitalet, räddade men icke företaget. Det blir de privata borgensmännen, som på det sättet komma att draga sig ur spelet, och jag kan, herr talman, också därför icke giva min röst för det hela.

Om man emellertid ser saken ur ekonomisk synpunkt, måste jag säga mig, att det är att draga bra stora växlar på sina åhörarens godtrogenhet, då man härvidlag söker vindicera den uppfattningen, att om nu staten anslår en och en halv miljon kronor till bolaget, skulle detta vara räddat. Det skulle f. ö. vara ett intressant problem att se, i vad utsträckning företaget blir mindre räntabelt med $1\frac{1}{2}$ miljon kronor än med $4\frac{1}{2}$ miljon kronor, om nu staten lämnar de förra. Nu säger man att om man är försiktig och varsam i sina beräkningar, skall det kunna bli en god affär, även med $1\frac{1}{2}$ miljon, som i varje fall kan giva ränta på pengarna. Jag kan inte med bästa vilja i världen bli övertygad om riktigheten av ett dylikt påstående. Jag tror icke, att man har lagt upp saken på rätt sätt, för den händelse man vill påstå att om andra kammaren — första kammaren har redan avslagit utskottets hemställan, om jag inte misstager mig — beviljar detta förslag det sker ur synpunkten av att riksdagen gör en god affär. Så ligger icke saken till. Denna fråga är ingen affärsfråga, men om man ställer frågan rätt, så är det en politisk fråga. Sverige är redan intresserat i Spetsbergen och har ett intresse att bevaka där. Då de politiska förhållandena en gång bliva reglerade däruppe, kan det tänkas, att vi stå ogynnsammare till för den händelse vi icke fortsätta med statsingripanden, som hittills skett, än om vi fortsätta därmed. Det kan nämligen tänkas, att de makter, som då äro intresserade, säga: herrarna hava ju redan avvecklat sina intressen på Spetsbergen. Det finns ingen anledning för er att, då en politisk reglering skall äga rum på Spetsbergen, försöka göra Edra intressen gällande. Men detta politiska skäl är också det enda skäl som anhängarna av statshjälp kunna anföra.

Återstår sedan frågan: Är det sant att goda utsikter för snar reglering av förhållandena därstädes äro till finnandes. Är det verkligen riktigt detta? Jag tror för mitt vidkommande, att så icke är fallet. Det är nämligen att märka, att denna fråga, om jag icke misstager mig, har behandlats i Sverige senast 1912. Då drevos förhandlingar med Norge och Danmark och jag tror även England och om jag icke tager fel den dåvarande ryska regeringen angående reglering av intressena på Spetsbergen. Nu har man sökt att få Norges överhöghet eller bestämmanderätt över Spetsbergen erkänd. Vad har det medfört? Jo, det har medfört ögonblickliga protester, och det är min övertygelse, att sovjetregeringen i fråga om de ryska intressena på Spetsbergen icke ser på spetsbergsfrågan som en, vilken icke angår Ryssland. Jag har velat anföra detta för att visa, hur sangviniskt det är att tro att de politiska förhållandena så snart komma att regleras.

Jag tror följaktligen, som jag anfört, herr talman, att det icke

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Ang. lån till
svenska sten-
kolsaktiebo-
laget Spets-
bergen.
(Forts.)

är något som helst ekonomiskt intresse för Sverige att satsa pengar i detta företag. Herr Lindman, som är en klok karl, svävade på målet för att inte säga att han kapitalt gick förbi spørsmålet huruvida kolfälten på Spetsbergen kunna bli en god affär, och det är för mig tämligen betydelsefullt. Anej, tala inte om att det blir en god affär. Säg istället uppriktigt och ärligt, att det kan ur herrarnas synpunkter bli ett politiskt intresse för Sverige att ha kvar Spetsbergen och ha vissa bevakningsanordningar där. Då ställer man frågan på rätt bog. Men då behövas inte heller dessa 1 1/2 miljoner, och därför tror jag, att det är klokast att stanna för rent avslag.

Herr Rydén: Då debatten här har pågått så länge, och några nya synpunkter icke ha kunnat avvinnas frågan, skulle jag inte ha yttrat mig, om jag därmed hade kunnat vinna talmannens syfte att flera talare skulle ha strukit sig från talarlistan; men då inga efter mig antecknade talare ha velat göra det, skall jag be att med några korta ord få motivera, varför jag gått på avslagsyrkande i denna sak.

Jag var för min del med, när denna fråga första gången kom upp. Den kom fram under kristiden på grund av att kolpriserna hade stigit till svindlande belopp, och därför att Sverige hade svårigheter att kunna skaffa kol. Då det då började talas om kolfyndigheterna på Spetsbergen, ansåg man sig böra passa på och komma med, och det blev ett nationellt intresse att få till stånd detta företag. Förutsättningarna för det hela har förfallit i och med att mera normala förhållanden ha inträtt. Kolpriserna hava fallit till en tiondedel av vad de voro under kristiden, och vi ha sett, att varje krigsföretag av den beskaffenhet att det utestängde oss från kolmarknaden i övrigt — d. v. s. om kriget berörde Nordsjön — också utestängde oss från möjligheten att erhålla kol från Spetsbergen. Vi få alltså ingen kol från Spetsbergen, om Nordsjön är avstängd; och är den icke avstängd kunna vi få kol från våra naturliga marknader.

Nu skulle jag inte ändå hava varit med om att avstyrka detta förslag, om jag hade kunnat se, att det låg någon sannolik grund för att vi därmed skulle kunnat sätta företaget på fötter. I någon mån måhända skulle detta kunnat ske, om man gått på Kungl. Maj:ts förslag, och givit bolaget de pengar, som det ansåg sig behöva. Men med den ynkedom, som statsutskottet här har kommit med, är det en annan sak. När det har begärts 4 1/2 miljoner kronor, så har man givit dem 1 1/2 miljon. Det är ju absolut att följa den vägen, som för till bankrutt. — När jag nu hörde, att herr Anderson i Råstock begärde ordet, förstår jag, att han kommer att säga ett och annat, men jag vill säga herr Anderson i Råstock, att när det gäller ekonomiska ting, tycker jag att han ibland, på grund av sina vilda, fantasier, påminner om vissa bankdirektörer, som stucko opp som svampar ur jorden under kristiden och som sannerligen landet har fått nog av. Bara därför att man har målat upp ett fantastiskt projekt, så är det inte därför klart, att man gör klokt i att gå med på sådant. Jag kan inte se att vi även med en än så nykter kalkyl och beräkning ha möjlig-

het att kunna sätta bolaget på fötter, med det förslag, som här föreligger. Jag kommer helt säkert att bli sannspådd. Vi skola få se, om det inte blir på det sättet om ett par år, att vi få igen den här frågan på nytt, därför att bolaget blivit insolvent. Då blir det att satsa pengar igen. Därför har jag samma syn på saken som herr förste vice talmannen, och som man kan uttrycka så, att man skall låta bli att kasta pengar i ett företag, som man inte tror bär sig eller som han sade: man skall inte kasta goda pengar efter dåliga eller redan förlorade pengar.

Hela detta företag har alltid förefallit mig vara ett äventyr ekonomiskt sett, och herr Lindman skall inte komma här och försöka övertyga oss om, att det förhåller sig på samma sätt med frågan om Spetsbergskolen som med frågan om de norrländska malmfälten. Dessa senare ligga väl i all världens namn i Sverige och äro i landfast förbindelse med Sverige. Det är väl en helt annan sak än att ge oss upp till Ishavet halvvägs mot Nordpolen och låtsas vara några fasligt märkvärdiga industrimän däruppe.

Jag skall inte nu hålla på längre. Jag vill bara säga, att jag för min enskilda del inte har kunnat tro på företagets bärighet. Jag tycker att herr förste vice talmannen och herr Törnkvist i Bjuv i sina yttranden härvidlag utvecklat synnerligen starka skäl för avslag å utskottets förslag, och jag kommer utan att tveka att lägga min röst för avslag å detta.

Man tycker, att när nu första kammaren fattat sitt beslut det kan inte vara någon anledning att gå emot detta för att söka genomdriva en gemensam votering för att förhjälpa bolaget till dessa pengar.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Waldén: Herr talman! Det var med ett visst intresse, jag motsåg de anföranden, som de båda sista ärade talarna skulle komma att hålla. Som kammarens ledamöter funno voro både herr Kilbom och herr Rydén på avslagslinjen, och jag får erkänna, att jag har en ganska stor respekt för deras insikter i ekonomiska frågor. Herr Kilbom har ju visat prov på sådan insikt någon gång och likaså herr Rydén. Jag trodde därför, att jag skulle få höra mycket tungt vägande inlägg från dem, som skulle bevisa att utskottet, liksom de sakkunniga, fullständigt hade huggit i sten och inte bara i stenkol. Jag får verkligen säga att jag icke har kunnat finna, att vare sig herr Kilbom eller herr Rydén lyckats prestera något sådant. Jag tyckte att först och främst herr Kilbom var synnerligen svag i det avseendet. Han tycktes underkänna Spetsbergskolens värde och sade, att de äro svåra att elda med, och att de hade mindre bränslevärde än andra kol. Ja, i någon mån kan det ju sägas vara svårt att elda med dem. Men man har gjort vissa erfarenheter och undersökningar, och det har därvid visat sig att de äro mycket väl användbara att elda med. Det finns även uppgifter som fullständigt strida mot dem, som herr Kilbom lämnat

Ang. län till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

ifråga om bränslevärdet hos dessa kol. Om det ibland varit svårt att elda med dem, har det varit beroende därpå, att de varit uppblandade med skiffer, men den saken kommer att bliva bättre, då man får en annan brytningsmetod däruppe.

Jag erkänner gärna, att jag inte är mycket bevandrad i ekonomiska frågor. Herr Kilbom sade, att de, som ha ställt sig på utskottets ståndpunkt, inte hade lärt sig ekonomiskt a b c d, men jag tycker dock, att det här föreligger så pass grundliga utredningar och kalkyler, att man bör taga hänsyn till dem och inte alldeles underkänna dem och söka bevisa att det är alldeles omöjligt, att man i framtiden skall kunna utnyttja dessa fyndigheter ekonomiskt. Jag ser inte så mörkt på den saken utan tror, att det är möjligt, att man framdeles skall kunna driva denna brytning ekonomiskt fördelaktigt.

Herr Törnkvist i Bjuv sade, att företaget har varit illa skött. Jag vill inte yttra mig om den saken. Man skall emellertid komma ihåg, att det var andra förhållanden, då man startade detta företag. Han glömde tala om, att det då var dyrt att anskaffa de maskinella anordningar, som behövdes för grubarbetets rationella drift. Genom att som nu föreslås utöka dessa åstadkommer man emellertid en betydligt billigare och bättre ekonomiserande drift däruppe.

Herr Rydén vände sig mot utskottet, därför att det gått på det billigare alternativet, och ansåg, att man hellre skulle ha förordat det större anslaget. Men om vi hade gjort detta, så kan man vara säker på, att han då skulle ha anmärkt, att man föreslog för stora anslag till detta företag. Vad anledningen har varit, att utskottet kommit att framlägga just detta förslag, har redan av åtskilliga talare framhållits, och jag skall inte gå in på den saken vidare.

Nu vill jag säga, att det är ett dåligt argument, som de, som vilja gå emot utskottsförslaget använda, när de anmärka på, att vi vilja vara försiktiga. Bolaget har gjort upp kalkylerna på ett försiktigt sätt, för att det skall kunna finnas utsikter för, att de hålla streck, och kolbrytningen således fördelaktig. Jag vågar påstå, att när bolaget har ansett sig under de två närmaste åren kunna reda sig med detta anslag för att åstadkomma denna försöksbrytning, varom här är talad, är den enda riktiga vägen för att inte bolaget alldeles skall falla till marken och möjligen övergå i utländska händer att bifalla detta förslag. Jag är visserligen inte säker på, att det går dithän, utan att det kanske, som herr Kilbom i sitt yttrande antydde, kan ligga svenska intressen bakom den agitation, som drivits från visst håll. Jag vet inte någonting bestämt om detta. Det är blott en gissning. I varje fall vore det till stor skada för vårt land om Spetsbergsgruvorna för en spottstyver spelas över till en utländsk makt, som sedan med fördel kan utnyttja dess rika kolfyndigheter. Jag ställer mig därför på den ståndpunkten, att vi icke böra lämna ifrån oss dessa fyndigheter, som vi med dessa 1 1/2 miljon kronor kunna tillförsäkra oss som svensk egendom.

Om det visar sig möjligt, att med de kalkyler, som nu äro uppgjorda, en fördelaktig drift kan erhållas, är jag för min del beredd att påyrka, att staten framdeles skall satsa ytterligare driftskapital för att än mer utöka driften. Det blir emellertid en fråga, som vi få taga i betraktande sedermera.

Det är med dessa synpunkter för ögonen, som jag har gått med på bifall till utskottets förslag, och jag står i det hänseendet fullständigt på herr Lindmans ståndpunkt. Jag anser mig icke ha mod att gå emot detta förslag, när det gäller att åt Sverige bevara en fyndighet, som omfattar en kolkvantitet av 250 miljoner ton. Vi skola komma ihåg, att bränslefrågan är den största ekonomiska frågan i världen, och vi veta icke, vad dessa fyndigheter om 20 år eller så kunna komma att betyda för vårt land, och det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Törnkvist** i Bjuv: Herr talman! Jag skall endast be att med några ord få beröra ett uttalande av herr Eriksson i Grängesberg. Han sade, att luften i gruvorna var torr, och det är ju något, som följer med kolbrytningen. Han glömde emellertid att tala om, att ju längre in i berget kolbrytningen äger rum desto riskablare blir det med den torra luften, därför att det blir större fara för att den kolstybb, som uppstår vid brytningen, då kan explodera. Det är inte okänt, att en explosion, som krävt ett människoliv, inträffat i en av gruvorna vid Spetsbergen, benämnd Sveagruvan. Det är heller inte okänt, att man har lagt upp i förvar ett förråd av upp till 1,000 kg. sprängämnen endast 10 meter från huvudingången till gruvan. Den explosion, som inträffade vid det här tillfället, skedde inte långt från detta upplag. Nu inträffade den lyckliga omständigheten, att explosionen skedde på en plats, som med en pelare av sten var skild från huvudingången till gruvan och från detta upplag. Hade explosionen i stället ägt rum på andra sidan, hade den med stor sannolikhet spritt sig till upplaget av sprängämnen, och varenda man hade då riskerat att bliva inestängd i gruvan.

Jag har velat säga detta endast för att — som jag också i mitt förra anförande gjorde — framhålla, hur dåligt sakkunskapen varit företrädd vid detta bolags skötsel. Det är ju alldeles klart, att är luften torr förefinnes det brist på vatten. Ju längre vi komma in i ett berg desto större möjligheter finnas också för olyckshändelser. Nu har man transporterat snö in i gruvan för att få luften fuktig, och kanske är det möjligt och troligt, att man med de elektriska fläktar, som ingå i tablån för utgifterna till anläggningarna, kan få bättre luftväxling, så att luften kan hållas frisk och sund inne i gruvan.

Flera talare hava här uppträtt och skylld på kristiden såsom den huvudsakliga orsaken till de förluster, som bolaget måst vidkännas. Det är nog visserligen sant, att kristiden varit en bidragande orsak till dessa förluster. Såsom bevis för att även andra orsaker funnits till bolagets dåliga ställning, vill jag nämna, att jag

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

Ang. län till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

kan lämna faktiska bevis för, att en arbetare — det var visst en snickare — på 9 månader intjänat 12,000 kronor netto. Jag tillhör inte dem som äro emot att arbetarna få bra betalt för sitt arbete men allting skall ha en gräns. Jag kan även lämna bevis för att arbetsledningen bjudit arbetare 800 kronor för arbeten, som den hade kunnat få utförda för endast 300 kronor. Jag skall i detta sammanhang inte tala om hur mycket bolaget förlorat på rederinäringen, ehuru det kunde vara frestande.

När ledningen av bolaget sålunda har skött affärerna så dåligt, som den har gjort, anser jag inte att staten kan offra mera pengar därpå, och jag vill därför sluta med att vidhålla mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen **Nilsson**: Jag skulle icke ha begärt ordet för att rikta en replik till den ärade talaren på Stockholmsbanken, om inte denna talare hade gjort en jämförelse mellan å ena sidan denna gruva på Spetsbergen och å andra sidan förvärvet av de lappländska malmfälten. Jag vill i anledning av den jämförelsen säga, att vid det tillfälle, då de lappländska malmfälten övergingo i svensk ägo, hade jag icke äran att tillhöra denna kammare. Jag kommer dock mycket väl ihåg de känslor, som besjälade mig vid det tillfället, då denna kammare avsåg en framställning, motionsvis framförd, om att staten skulle förvärva de ifrågavarande malmfälten. Jag ansåg då att riksdagen handlade oförståndigt och utan ett rätt tillvaratagande av de ekonomiska intressen, vilka det åligger oss att iakttaga ur svensk synpunkt. Det är stor skillnad, herr Lindman, att göra sig till herre över egna naturtillgångar, när de synas vara hotade att övergå i utländsk ägo, än att göra sig till herre över den gruva, varom här är fråga och om vilken jag för övrigt i mitt förra anförande sade att den låg utomlands. Och jag kan också säga den ärade talaren, att då fråga sedan förelåg om ett avtal beträffande dessa malmfälts överförande till svenska staten såsom meddelägare, röstade jag för den saken redan år 1906; och då den ärade talaren själv 1907 i egenskap av främste ledamot i regeringen var med om att framlägga en kungl. proposition i samma sak och den propositionen var föremål för mycket motstånd, var jag i mån av mina krafter verksam för att den framställningen skulle bifallas.

Till detta vill jag endast tillägga, att det är mig alldeles fjärran att anse, att vare sig denna kammare eller jag själv är någon representant för den ekonomiska visheten. Vad jag sade i mitt förra anförande och som jag fortfarande vågar vidhålla var, att det icke utgjorde något skäl för oss att bifalla den föreliggande framställningen, därför att Holland och Norge ha gjort och göra uppoffringar för kolbrytningen på Spetsbergen, såvida man inte kan visa att dessa beslut i Holland och Norge äro förestavade av klokhet och vishet, och det var på den punkten, som jag tillät mig säga, att den bevisföring, som förebragts i detta hänseende, brister.

Jag vågar också allt fortfarande vidhålla den meningen, och vidhåller också därför det yrkande, som jag förut framställt.

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Endast några ord till en del repliker.

Det är nog bekant för de av kammarens ledamöter, som någon smula sysslat med maskinella anordningar, att man för olika kolsorter kan behöva använda olika slags roster. Den lokförare, som använder olika kolsorter, kan därför behöva en sorts rost, när han använder kol från England, och en annan sorts rost, när han använder kol från Spetsbergen, och det var således ingen nyhet i hans verksamhet, när han fick lägga in ett annat rost, därför att han fick Spetsbergskol. Det förhåller sig så, att vissa engelska kol behöva tätare rost och andra engelska kol behöva rost med större öppning. Nu säger herr Kilbom, att lokomotivförare och eldare ansågo, att man icke kunde uppnå samma bränsloeffekt med Spetsbergskolen som med andra kol. En sådan sak utrones icke genom att man tror så och så utan blott genom praktiska prov. Här har ingenjörsvetenskapsakademien bränslsakunnige, ingenjör Lundberg, under viss tid utfört dylika prov på de svenska järnvägarna och de hava tillgått på så sätt, att ingenjör Lundberg själv har uppmätt kolen, kontrollerat vagnarna m. m. och gjort mycket noggranna undersökningar om kolåtgången. Det är väl sådana praktiska prov, som äro avgörande vid dylika frågors bedömande och inte uppgifter från den eller den lokomotivföraren eller den eller den eldaren.

Nu var det inte närmast med anledning av den saken, som jag begärde ordet, utan därför att herr Kilbom sade, att det med detta förslag gällde att rädda en del privata borgensmän och inte att rädda företaget. Jag förstod, att han skulle komma med något sådant, men jag förvånade mig öfver, att han inte tillade: där ser man den socialdemokratiska regeringens politik. Hur är det i verkligheten? I verkligheten är det nog så, att om de privata borgensmännen bliva räddade, går företaget en god framtid till mötes. Är det så att staten sätter in pengar i företaget, och företaget likväl går under, komma även dessa borgensmän att förlora. De enskildas fordran på 1 1/2 miljon kronor skulle enligt Kongl. Maj:ts förslag stå orubbad under de första fem åren och först därefter skulle denna summa amorteras på de följande fem åren. De sakkunniga hava ansett, att om företaget kan hållas uppe i drift fem år, är företaget räddat. Men är det så, att företaget under dessa fem år går under, att kalkylerna icke gå ihop, att de äro oriktiga och att sålunda dessa, som nu uppträda som kritiker, få rätt — ty det kan ju hända — ja, då få dessa, som nu gått i borgen för de här 1,5 miljonerna, taga risken. Enligt utskottets förslag är det lagt på annat sätt; det skall avbetalas med 1/10 årligen, det vill med andra ord säga det, att när fem år gått skall det vara avbetalt 750,000 kronor på hela lånesumman, som de stå i borgen för.

Nu är frågan helt enkelt den: huru ställer det sig för dessa borgensmän, om riksdagen säger nej? Ja, därom kan jag inte fälla något definitivt omdöme. Men nog förefaller det mig egendomligt, att, om det finnes ett konsortium i Holland, som är berett att lägga ned 9 miljoner kronor eller taga upp ett lån med statsgaranti på 9 miljoner kro-

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

nor — huru mycket kapital det därutöver finnes, det vet jag icke — och lägga ned detta på en gruva, som har den lilla omfattning, som visas på denna karta här, man då icke skulle vara frestad att ge 1,5 miljoner kronor för dessa väldiga ockuperade områden som svenska bolaget har och där dock äro nedlagda 3 å 4 miljoner kronor, vilka värderingar man än gör. Nog förefaller det mig att, om det finnes sådana intressen i Holland och på annat håll, man skulle kunna påräkna detta kapital. De sakkunniga, som ingående prövat saken, ha icke kunnat finna, att det finnes något som helst fog för det påståendet, att man bakom detta förslag kan spåra en avsikt att hjälpa och rädda dessa enskilda intressenter. De få stå risken under många år framåt i större eller mindre omfattning. Men om så är, att företaget kan bli bärande, då kommer deras kapital att räddas, och härom torde väl intet annat vara att säga, än att det är riktigt.

Ingen har sagt, att riksdagen gör en god affär. De sakkunniga ha varit tveksamma, Kungl. Maj:t har varit tveksam, statsutskottet har varit tveksamt. Men vad man sagt, det är det, att det är en affär, som man bör göra, därför att det gäller ett industriellt, ekonomiskt och nationellt intresse. Men ingen har som sagt velat påstå, att man gör detta därför, att det blir en särskilt god affär.

Sedan nämnde herr Kilbom något om de politiska förhållandena på Spetsbergen. Ja, man har försökt också att se saken från denna synpunkt, och så vitt jag kan bedöma den, så förhåller det sig väl ändå så, att då det skall träffas ett slutligt avgörande om överhögheten på Spetsbergen, så kan detta väl icke gärna medföra någon ändring i den provisoriska överenskommelse, som redan blivit avslutad och som går ut på att de, som ockuperat landområdena där uppe, skola få behålla dessa områden. Jag kan väl icke tänka mig att, även om det skulle bli så, att Rysslands makt blir så stor, att den kunde trycka sin vilja på Europa i övrigt, den makten skulle bli av sådan betydelse, att den skulle kunna komma och säga oss svenskar, att ni ha ockuperat gruvområdet, ni ha satsat pengar, nu ska ni bort härifrån. Jag kan väl icke tänka mig, att om också viljan i Ryssland skulle gå i den riktningen, även förmågan skulle göra det. Jag antager, att det blir på samma sätt som enligt den provisoriska överenskommelsen, nämligen att alla de europeiska makternas innebyggare skola få exploatera Spetsbergen; den som kommer först får taga sitt stycke, och den som kommer efter får taga sitt, och var och en får således där operera i förening och samförstånd med de övriga så långt som möjligt. Och är det så, att denna mening, såsom jag hoppas, verkligen kommer att bliva vägledande för den framtida europeiska politiken på Spetsbergen, då kan jag icke se någon fara ur svensk synpunkt att gå med på vad som här är föreslaget.

Till sist ett ord beträffande vad herr Törnkvist yttrade. Han sade — jag vet icke varifrån han fått den uppgiften — att för något år sedan hade man handskats oförståndigt med dynamit inne i gruvan i ett schakt eller en tunnel i närheten av utfartstunneln. Ja, det är ju mycket möjligt, att man där gjort sig skyldig till någon dumhet. Men icke är det väl skäl att därför yrka avslag på denna framställ-

ning. Det har gjorts andra dumheter på Spetsbergen, det har gjorts dumheter i de skånska gruvorna, det har gjorts dumheter i riksdagen, och överallt har det gjorts dumheter. Men icke kan detta anföras som skäl för avslag i framtiden på en viss framställning. Det är en sak för sig och bör inte dragas in i detta sammanhang; man bör icke återopå förhållandena 1919 och 1920, då det var förfärligt svårt att få arbetare på Spetsbergen, att vissa arbetare förtjänade ända till 12,000 kronor på nio månader; detta anser även jag var för mycket och det belastade bolaget alldeles för hårt. Men detta bör ju icke återopå såsom ett skäl för avslag i dag. Nu är det fråga om en ny ledning, en ny majoritet i bolaget, de få väl se till att det skötes händaneftre på ett annat sätt. Om det gjorts en dumhet under gångna tider, så bör man, som sagt, icke bära fram detta i dag och med stöd därav ställa sig på avslagslinjen.

Sedan endast ett ord beträffande vad herr Rydén sade. Han talade om att första kammaren hade avslagit förslaget — och det veta vi ju — och nu vädjade han till andra kammaren att göra likaledes. Nu tycker jag för min del, att andra kammaren denna gång, såsom ofta förut förresten, kan visa första kammaren, att den är icke precis av samma uppfattning som denna. Om det nu är så, att det ekonomiskt visa förståndet är mera förankrat i första kammaren än i den andra, lämnar jag därhän, därom har jag intet begrepp. Men låt det sunda förnuftet råda i dag, även om beslutet icke skulle vara fotat på samma vetenskapliga grunder, som det till äventyrs kan vara hos dem som sitta i första kammaren, och låt omdömet säga oss, att nu skola vi bifalla förslaget och sålunda åstadkomma ett annat beslut än i första kammaren.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ville gärna medge, att vad jag för min del nyss påminde om i olika avseenden måhända för många icke har så synnerligen stort värde, och jag skall mer än villigt — vad sakkunskapen om ett visst slag av bankirer under kristiden angår — träda tillbaka för den som först kastade fram ifrågavarande påstående. Men vad jag vill göra gällande är, att jag i denna sak besitter åtminstone lika stor sakkunskap som herr Rydén, då jag i förevarande fall suttit med i utskottsavdelningen och där behandlat frågan så grundligt, som det överhuvud taget är möjligt att behandla frågor i ett utskott, särskilt frågor av detta svårösta slag.

Herr Rydén tillät sig fälla det uttrycket, att det förslag, som statsutskottet här kommit med, är en ren »ynkedom». Ja, det kan ju hända, men ynkedomen har i så fall tillkommit på det sättet, att vi kallat upp i utskottet de ledande männen i bolaget för att av dem höra, huruvida det går för sig att komma fram på den väg, som det här gäller, och på våra förfrågningar härvidlag ha vi erhållit ett klart och bestämt ja. För min del gick jag till och med så långt, att jag sade ifrån, att jag inte ville ge ett öre, om man inte ville garantera, att man kunde få ett ordentligt provresultat

Ang. lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

Ang. län till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.
(Forts.)

för dessa pengar. Det förekom åtskilliga pressningar härvidlag, och jag kanske också kan få anförtro kammaren, att den specialist, som yttrat sig här, herr Törnkvist i Bjuv, till och med privat erkänt, att förslaget dock var ganska förnuftigt, »om någonting skulle göras», som orden föllo. Det må ju tillåtas även min ringa person att använda argument, som man får genom yttranden från motståndarsidan, då man icke drager sig för att göra detta på andra håll.

Vad är det för synder, som utskottet här låtit komma sig till last? Jo, vi ha knutit borgenärerna vid denna sak ännu fastare än fallet var enligt regeringsförslaget. Vi ha vidare gjort den ändringen, att den royalty av 50 öre per ton, som skulle utgå på ifrågavarande 75,000 ton, icke skall utbetalas förr, än en verklig vinst uppstått. Hur man kan få detta till att betyda ett försämrande av det hela, kan jag icke förstå. Jag hade väntat, att jag från motsidan skulle höra några särskilt starka skäl anföras, men vad var det herr Rydén kom med? Jo, det ena skälet var, att avdelningen och utskottet föreslagit en ynkedom, och det andra var, att första kammaren redan fattat beslut och avvisat förslaget. När har det blivit sed av herr Rydén att anföra sådana motiv i sakfrågor?

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag har med stor uppmärksamhet följt denna debatt — jag kan nämna, att ännu när jag kom till kammaren på morgonen, var jag något tveksam.

Enligt min mening rör det sig här uteslutande om ett ekonomiskt spørsmål. Man har sökt bevisa, att företaget på Spetsbergen skulle vara bärkraftigt, men de skäl, som anförts för att staten skulle inskrida, ha varit synnerligen svaga. Jag kan förstå, att man lämnar sitt understöd åt industriella företag, som kunna vara till gagn för staten, om de ligga inom landets gränser. Men jag kan icke inse, varför staten utan ringaste anledning skulle engagera sig i ett företag, som ligger i främmande land. Herr Lindman yttrade visserligen, att detta dock är ett *svenskt* företag, om det också är förlagt i utlandet. Enligt min åsikt är det emellertid icke alls jämförligt med exempelvis Grängesbergsföretaget — jag har själv som riksdagsman varit med om att arbeta för, att staten i det fallet skulle tillvarataga sina intressen, men det gällde ju där en verksamhet, som befann sig inom Sveriges gränser, och detta är icke händelsen med gruvorna på Spetsbergen. Därtill kommer, att om rikedomarna därstädes visa sig vara mycket stora, de lätt kunna ge anledning till internationella förvecklingar, och jag har alltid hyst den uppfattningen, att Sverige bör hålla sig utanför allt, som kan inleda oss i sådana svårigheter — det är nämligen, om icke säkert, så dock möjligt, att detta kan hända i förevarande fall.

På grund av vad jag nu sagt hemställer jag om avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Kilbom: Herr talman! Endast några få ord. Jag har icke personligen, herr Waldén, yttrat mig om Spetsbergskolens värde; jag har blott citerat de sakkunnigas betänkande i denna del.

I övrigt vill jag meddela herr Eriksson i Grängesberg, att jag erkänt, att Spetsbergskolen i bränslevärde voro nära på lika bra som de engelska kolen — dock icke de bästa — men jag sade, att de äro svårare att elda med.

Till sist vill jag ge den repliken, att det är alldeles självfallet, att borgesmännen — även med den avvikelse från Kungl. Maj:ts, som de sakkunniga gjort därutinnan, att borgesmännen skulle vara bundna för fem år — löpa mindre risk, för den händelse staten nu ännu en gång skulle engagera sig i företaget. Ha vi nämligen engagerat oss tre gånger i detsamma och man under andra förhållanden, d. v. s. om två år, finner, att det alltjämt har lika små utsikter att bära sig, så är jag säker på, att det i så fall finns större utsikter att få riksdagen med på saken och alltså större utsikter för de privata borgesmännen att rädda skinnet.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 122, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Omröstningen utföll med 98 ja mot 56 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 231, i anledning av väckta motioner om beredande av tillfälligt lönetillägg åt professorerna vid Uppsala och Lunds universitet m. fl.;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt dyrtidstillägg åt byråchefen i generalpoststyrelsen C. A. Hasselrot;

Ang. län till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

(Forts.)

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av vissa nyanläggningar;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statskulden;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statskulden;

nr 238, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande återbetalning av tillfälliga lånemedel;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande sjätte huvudtitelns anslag till tryckningskostnader;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg åt vaktmästare vid nordiska museet och vid livrustkammaren;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till dyrtidshjälp åt distriktssköterskor och distriktsbarnmorskor;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående arvode och ersättning åt viss kontrollpersonal m. m.;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnader för tillämpning av lagen om arbetstidens begränsning m. m.;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande tredje huvudtitelns anslag till tryckningskostnader;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning rörande sjöförsvarets anslag till tryckningskostnader; och

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader.

8 §

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om motorfordon m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 22, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om automobils katt; och

nr 28, angående arvode åt hovrättsrådet C. W. Aschan, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1923—1924 för viss personal inom den civila statsförvaltningen; samt

särskilda utskottets memorial

nr 7, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dels det vid utskottets utlåtande nr 1 fogade förslag till skogsvårds lag, dels det vid utskottets utlåtande nr 2 fogade förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 sid. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängsel-skyldighet, dels ock det vid utskottets utlåtande nr 3 fogade förslag till förordning angående skogsvårdsstyrelser.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Sjölander* under 3 dagar från och med den 30 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 29 maj.

Kl. 8 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 23 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 44, samt andra lagutskottets utlåtanden nr 21 och 22.

§ 3.

Vidare föredrogos andra lagutskottets memorial, nr 28, angående arvode åt hovrättsrådet C. W. Aschan, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 4.

Härpå föredrogos, men blevo ånyo lagda på bordet, jordbruksutskottets utlåtanden nr 54 och 55 samt särskilda utskottets memorial nr 7.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 124, i anledning av väckt motion om anslag för anskaffning av artillerimateriel från inhemska verkstäder;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 1 och 5 i förordningen den 2 juni 1911 angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt viss tullpersonal;

nr 127, i anledning av väckt motion angående minskning i vissa fall av statsbidraget till kommunernas arbetslöshetshjälp;

nr 128, i anledning av väckt motion om kostnadsfritt tillhållande åt städer m. fl. samhällen av för statens räkning tillverkad sten;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för vissa arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och statens vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag dels till biträde inom finansdepartementet vid beredning av ärenden rörande sparbanksväsendet, dels ock till bestridande av kostnaderna för sparbanksinspektörens verksamhet;

nr 131, angående igångsättandet av arbetena å elektrifieringen av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för bekämpande av arbetslösheten;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående tullverkets utgiftsstater m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till underhåll av särskild polis för uppdragande av olovlig införsel av spritdrycker m. m.;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående avsättning för budgetåret 1923—1924 till statsverkets fond av rusdrycksmedel; och

nr 136, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial:

nr 13, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner om avskaffande av mantalspenningarna, allmänna sjukvårdsavgiften och folkskoleavgiften; och

nr 14, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning;

andra lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets memorial, nr 58, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försälda kronoegendomar.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta stats- och första lagutskottet:

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m.:
och

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lokaler åt en hovrätt över Norrland ävensom i ämnet väckta motioner; samt

från andra lagutskottet, nr 256, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom, dels ock en i ämnet väckt motion.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8,14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.